

Emancipatie van het jongerenwerk

Eindrapport

Nederlands
Jeugd
instituut

© Januari 2011 Nederlands Jeugdinstituut

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Het Nederlands Jeugdinstituut heeft dit rapport geschreven op verzoek van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Auteur(s)

Mireille Gemmeke
Pink Hilverdink
Annelies Hoogenes
Marja Valkestijn
Caroline Vink
Maaïke Smid

Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47
Postbus 19221
3501 DE Utrecht
Telefoon (030) 230 63 44
Website www.nji.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding en achtergrond	4
1.1	Achtergrond.....	4
1.2	Doel van het onderzoek.....	4
1.3	Leeswijzer.....	4
2	Onderzoeksvragen en onderzoeksopzet	5
2.1	Definities en afbakening	6
2.2	Aanpak van het onderzoek	7
2.3	Nadere toelichting op elk van de onderzoeksactiviteiten	7
2.4	Aanpak van het onderzoek in Duitsland en Engeland	9
3	Eerste resultaten Nederland	11
3.1	Jongerenwerk in Nederland, kenmerken en bereik.....	11
3.2	Uitwerking van het jongerenwerk voor meisjes.....	15
3.3	Beter aansluiten bij meiden met het jongerenwerk.....	18
4	Emancipatie van het jongerenwerk in Engeland en Duitsland.....	21
4.1	De stand van zaken in Engeland	21
4.1.1.	Het jongerenwerk in Engeland.....	21
4.1.2.	Toegang van meisjes in het jongerenwerk.....	22
4.1.3.	Aanbod voor meiden.....	23
4.2	Duitsland in focus	23
4.2.1.	Het jongerenwerk in Duitsland	24
4.2.2.	Toegang van meisjes in het jongerenwerk in Duitsland	25
4.2.3.	De huidige beleidsdiscussie in Duitsland.....	28
4.2.4.	Jongens en meisjes samen in Berlijn en in Nordrhein-Westfalen.....	29
5	Conclusies.....	32
Bijlagen		
Bijlage 1:	Good practices	35
Bijlage 2:	Literatuurlijst	50
Bijlage 3:	Overzicht deelnemers van de twee focusgroepen.....	53
Bijlage 4:	Overzicht respondenten telefonische interviews	54
Bijlage 5:	Contacten in Engeland en Duitsland.....	55

1 Inleiding en achtergrond

1.1 Achtergrond

Er is de laatste jaren weinig onderzoek gedaan naar jongerenwerk en in het bijzonder naar de plek van meiden in het jongerenwerk. De indruk bestaat dat het jongerenwerk weinig meisjes bereikt, onder andere omdat meisjes niet in beeld zijn als ‘probleemjongeren’. Er is deze kabinetsperiode wel veel aandacht voor positief jeugdbeleid. Positief jeugdbeleid is beleid bedoeld voor alle kinderen en jongeren waarin de kracht, de talenten, het plezier en de participatie van jeugd centraal staan. Dit wijst op het belang van aandacht voor zowel jongens als meisjes in onder andere het jeugd – en jongerenwerk.

In de notitie “Onze jeugd van tegenwoordig” van de minister voor Jeugd en Gezin van juni 2009 is een aparte paragraaf over meisjes opgenomen die de minister beëindigt met: “Gezien de aard van de problematiek bij meisjes, vaak internaliserend en daardoor meer een last voor henzelf dan voor hun omgeving, en het risico dat er hierdoor minder aandacht aan wordt besteed, wil ik alle betrokkenen zoals professionals die met jeugd en gezin werken en gemeenten oproepen om in hun werkzaamheden en het ontwikkelen van beleid expliciet aandacht te besteden aan de problematiek van meisjes.”

Het ministerie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft het Nederlands Jeugdinstituut gevraagd een verkenning uit te voeren naar het jongerenwerk, met de focus op meiden en meidenwerk.

1.2 Doel van het onderzoek

Het doel van het onderzoek is tweeledig:

1. Inzicht in het professioneel jongerenwerk waaronder het specifiek meidenwerk en de betekenis daarvan voor meisjes.
2. Inzicht in een succesvolle aanpak van gemeentelijk jongerenwerk gericht op meisjes.

Over het onderzoek is in twee fasen gerapporteerd. Deze eindrapportage heeft betrekking op beide onderzoeksdoelen.

1.3 Leeswijzer

In de navolgende hoofdstukken rapporteren we over de resultaten van het onderzoek. In hoofdstuk twee beschrijven we de onderzoeksvragen en onderzoeksopzet. In hoofdstuk drie komen de bevindingen over Nederland aan bod en in hoofdstuk vier de bevindingen van het internationale deel van het onderzoek. Hoofdstuk vijf ten slotte bevat de conclusies en aanbevelingen.

2 Onderzoeksvragen en onderzoeksopzet

De afgelopen decennia is de positie van meisjes in Nederland sterk verbeterd, met name als het gaat om opleidingskansen en instroom op de arbeidsmarkt (SCP 2008). De minister voor Jeugd en Gezin constateert echter dat veel meisjes met problemen te maken hebben die om aandacht vragen. In de notitie 'Onze jeugd van tegenwoordig' noemt hij het feit dat meisjes vaker last hebben van internaliserende problematiek, waaronder depressie en anorexia.¹ Allochtone meisjes hebben hier nog eens extra vaak mee te maken door een beperkte bewegingsvrijheid en het effect van leven in twee (culturele) werelden. Meisjes hebben vaker een negatief beeld van hun uiterlijk, en veel meisjes hebben te maken met seksueel misbruik.

De minister vindt het gezien deze problematiek van belang dat het zelfvertrouwen en de weerbaarheid van meisjes wordt vergroot, en dat de signalering van met name emotionele problemen wordt verbeterd. Hij kent hierin een rol toe aan het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), maar ook aan het jongerenwerk. De vraag is in welke mate het jongerenwerk op dit moment meisjes bereikt, zowel in kwantitatieve zin als wat betreft de aansluiting op behoeften en wensen van meisjes. En wat hieraan verbeterd kan worden. Dit is het centrale thema van dit onderzoek.

Algemeen wordt aangenomen dat het jongerenwerk zich vaak meer op jongens richt en ook meer jongens trekt.² De hypothese is dat het jongerenwerk een centrale rol speelt in positief jeugdbeleid, maar voornamelijk jongens bereikt. Aandacht voor meiden binnen positief jeugdbeleid zou op lokaal niveau veel meidenproblematiek kunnen voorkomen. Recent onderzoek geeft weliswaar inzicht in het bereik van jongerenwerk maar maakt daarbij geen onderscheid tussen jongens en meisjes.³

Vooraf kunnen een aantal oorzaken verantwoordelijk worden geacht voor het geringe bereik van meisjes door het algemeen jongerenwerk:

- Jongerenwerkers zijn vooral mannen;
 - Gemeenten zetten jongerenwerk in ter voorkoming van overlast. Voornamelijk jongens zijn veroorzakers van overlast;
 - Meiden voelen zich niet aangesproken door het algemene aanbod voor jongeren;
 - Allochtone meiden mogen niet in alle gevallen deelnemen aan algemeen aanbod voor jongeren.
- Onderzocht is of deze veronderstelde factoren inderdaad de verklaring zijn voor een lager bereik onder meisjes.

In het onderzoek staan drie hoofdvragen centraal:

1. Hoe ziet het professioneel jongerenwerk er in Nederland uit?
2. Hoe pakt de invulling van het jongerenwerk uit voor meiden?
3. Hoe kan (ervan uitgaande dat meiden ondervertegenwoordigd zijn in het jongerenwerk) het bereik van meiden in het jongerenwerk vergroot worden?

¹ Jeugd en Gezin (2009).

² Van Ginkel, Veenbaas, Noorda, red. Fabri (2006) Jongerenwerk. Stand van zaken en perspectief. Utrecht: NIZW jeugd.

³ Noorda (2009) De staat van professioneel jeugd- en jongerenwerk in Nederland anno 2009. Utrecht: MOgroep.

Deze vragen hebben we uitgewerkt in een aantal subvragen.

1. Hoe ziet het professioneel jongerenwerk er in Nederland uit?
 - a) Wat is het belang van jongerenwerk? Welk doel wordt met jongerenwerk nagestreefd?
 - b) Welke groepen worden onderscheiden in het jongerenwerk en hoe goed worden deze groepen bereikt en bediend?
2. Hoe pakt de invulling van het professioneel jongerenwerk uit voor meisjes?
 - c) Wat zijn de oorzaken van een minder groot bereik onder meiden van het jongerenwerk?
 - d) Wat is anders aan het meidenwerk dan aan algemeen jongerenwerk?
 - e) Wat is het belang van meidenwerk? (vooral voorkomen van problemen of vooral talentontwikkeling/sociaal)
3. Hoe kan het bereik van meiden in het jongerenwerk vergroot worden?
 - f) Wanneer is meidenwerk noodzakelijk en wanneer is algemeen jongerenwerk voldoende/beter?
 - g) Aan welke voorwaarden moet jongerenwerk voldoen, opdat de doelgroep meiden hiervan optimaal kan profiteren?
 - h) Wat zijn kritische succesfactoren (uit de praktijk) voor meidenwerk? (aanwezigheid vrouwelijke jongerenwerkers, kenmerken van het aanbod, eigen ruimte etc.)
 - i) Welke factoren in het gemeentelijk jeugdbeleid kunnen bijdragen aan een betere aansluiting van het jongerenwerk bij (de behoefte van) meiden?

Internationale component

In het onderzoek plaatsen we het jongerenwerk en de plaats van het meidenwerk daarbinnen, in internationaal perspectief. Daarbij kijken we naar goede voorbeelden van meidenwerk, maar ook naar de positie van het jongerenwerk in het (nationaal of lokaal) beleid. We richten ons daarbij specifiek op Duitsland en Engeland, omdat deze landen van oudsher een traditie hebben op het gebied van het meidenwerk.

Voor het internationale deel van het onderzoek hanteren we de volgende drie hoofdvragen:

1. Wat is in deze twee landen de huidige beleidsdiscussie en visie op het ontwikkelen en stimuleren van meidenwerk?
2. Hoe pakt de invulling van het jongerenwerk uit voor meiden?
3. Wat zijn in beide landen good practices?

2.1 Definities en afbakening

Jongerenwerk

Het onderzoek betreft het professionele (sociaal-culturele) jongerenwerk dat vanuit de lokale overheid wordt gesubsidieerd in het kader van het lokaal jeugd- en welzijnsbeleid. In de praktijk wordt het jongerenwerk voor de groep 10 tot 14-jarigen vaak aangeduid met de term tienerwerk.

Dit werk wordt meestal door stedelijke en/of wijkwelzijnsorganisaties uitgevoerd. In de grotere steden zijn er soms ook stedelijke jongerenwerkorganisaties actief. In toenemende mate zijn er landelijke profit en non-profit organisaties zoals Youth for Christ die door gemeenten ingehuurd worden om specifieke onderdelen van het jongerenwerk uit te voeren, bijvoorbeeld straathoekwerk of jongerenwerk op school.

Het jongerenwerk is erop gericht om een bijdrage te leveren aan de persoonlijke ontwikkeling van jongeren zowel als aan hun maatschappelijke participatie in de omgeving, onderwijs en arbeid.

De laatste jaren is er onder invloed van het gemeentelijk beleid een verschuiving opgetreden naar inzet voor overlastbestrijding door jongeren en individuele hulpverlening aan jongeren en een bijdrage aan individuele toeleiding naar onderwijs en arbeid. Sinds 2009 zien we dat hier weer een beweging terug in gang is gezet in veel steden waarbij de aandacht van het jongerenwerk weer gericht wordt op brede talentontwikkeling van de jeugd.

Jongeren

De onderzoeksgroep betreft in principe alle jongeren van 10 tot 18 jaar. Daarbij wordt extra aandacht besteed aan de groep tussen de 10 en 14 jaar.⁴ Deze groep kinderen maakt de overstap van het basisonderwijs naar het middelbaar onderwijs en raakt in de pubertijd. Dat maakt deze groep bijzonder kwetsbaar. Positief jeugd beleid juist voor deze groep zou, ook volgens de sector, wat meer aandacht verdienen.

Het professioneel sociaal-cultureel werk richt zich van oudsher vooral op jeugd met een (potentiële) achterstand vooral voortkomende uit het opleidingsniveau van de ouders.

Binnen de doelgroep “meisjes” is in het onderzoek zoveel mogelijk aandacht besteed aan specifieke groepen meisjes zoals naar meisjes met een geïnternaliseerde problematiek en allochtone meisjes met een niet Westerse achtergrond.

2.2 Aanpak van het onderzoek

Het onderzoek viel uiteen in twee fasen. In de eerste fase zijn de vragen onder hoofdvraag 1 en 2 beantwoord, in fase twee de vragen onder hoofdvraag 3.

Het onderzoek bestond uit de volgende stappen:

- Deskresearch en literatuurstudie;
- Focusgroep met sleutelinformanten;
- Telefonische enquête onder 20 organisaties voor jeugd- en jongerenwerk;
- Casestudies bij vijf good practices.

Het verzamelen van kwantitatieve gegevens over het bereik van jongerenwerk onder meisjes was geen primair hoofddoel voor dit onderzoek. Het recente onderzoek door Noorda (2009) heeft laten zien dat het verzamelen van kwantitatieve gegevens onder de organisaties voor jongerenwerk zeer tijdrovend en arbeidsintensief is. Tegelijkertijd is de belangrijkste vraag voor dit onderzoek niet het bereik onder meisjes landelijk representatief in beeld te brengen. De nadruk in het onderzoek ligt op de vraag hoe het jongerenwerk beter kan aansluiten op de behoefte van meisjes, en op de behoefte om inzicht te krijgen in de factoren die het bereik van het meidenwerk kunnen bevorderen. Er is daarom voor gekozen om zoveel mogelijk bestaand statistisch materiaal te gebruiken om een beeld van het bereik onder meisjes te krijgen, aangevuld met gegevens van een overwogen selectie van organisaties. Verder is gekozen voor een gecombineerde onderzoeks aanpak waarbij zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van verschillende bronnen en bestaand gegevensmateriaal. Voor een complete beantwoording van de vragen naar oorzaken van minder bereik en voorwaarden voor succesvol aanbod voor meisjes wordt ook het gemeentelijk beleid in beeld gebracht. Daarom hebben we gemeenteambtenaren betrokken bij de focusgroep bijeenkomsten en hebben we binnen de literatuurstudie ook gekeken naar gemeentelijke beleidsstukken.

2.3 Nadere toelichting op elk van de onderzoeksactiviteiten

Deskresearch en literatuurstudie

Het onderzoek is gestart met een beknopte literatuurstudie aangevuld met verkenning van statistisch materiaal en rapportages van onder andere het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Er is een twintigtal publicaties bestudeerd over jeugd- en jongerenwerk, over gemeentelijk jeugd beleid en over voorzieningengebruik en vrijetijdsbesteding van jongeren.⁵

Focusgroepen met sleutelinformanten

De eerste bevindingen uit het literatuuronderzoek zijn half juli 2010 voorgelegd aan een focusgroep bestaande uit vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers in de branche, beleidsmedewerkers jeugd van enkele gemeenten en een expert op het gebied van jeugd- en jongerenwerk. Aan het eind van het onderzoek zijn de bevindingen van het hele onderzoek besproken in een tweede bijeenkomst van de focusgroep. Doel van de tweede bijeenkomst was, naast het checken en valideren van de bevindingen uit de literatuurstudie, vooral ook zicht te krijgen op de oorzaken van het verminderd aansluiten van jongerenwerk op de behoefte van meiden. Daarbij werd ook ingegaan op de vraag wat de bevindingen van het onderzoek impliceren voor het veld en het gemeentelijk beleid.

⁴ In de interviews met organisaties voor jongerenwerk is vooral gesproken met jongerenwerkers. Zij hebben in de beantwoording van de vragen ook het tienerwerk meegenomen.

⁵ Zie de literatuurverantwoording in bijlage 2.

De organisaties Verdiwel, MOgroep Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening en de Beroepsvereniging Jongerenwerkers (BV jong) is gevraagd om deelnemers aan de focusgroep uit hun achterban voor te stellen. Zij stelden in totaal vier personen voor waarvan er drie bereid en in staat waren de focusgroep bij te wonen. Daarnaast hebben we twee organisaties voor jongerenwerk rechtstreeks benaderd, elk van hen heeft eenmaal aan een bijeenkomst van de focusgroep deelgenomen. Tenslotte zijn de gemeenten Amsterdam, Rotterdam en Utrecht, en de gemeenten Pijnacker-Nootdorp en Uden gevraagd om vertegenwoordigers van het ambtelijk apparaat te sturen. Dit resulteerde in drie deelnemers vanuit gemeenten bij de eerste bijeenkomst en twee deelnemers vanuit gemeenten bij de tweede bijeenkomst.⁶

Telefonische interviews met organisaties voor jongerenwerk

Om informatie te verzamelen over het bereik van het jongerenwerk onder meiden, en over de praktijk van het meidenwerk, zijn telefonische interviews gehouden met 20 organisaties voor jeugd- en jongerenwerk. De vragen in de interviews hadden vooral betrekking op het bereik en het aanbod voor meiden, in het algemene jongerenwerk en specifiek meidenwerk. Daarnaast is ingegaan op wat door deze organisaties wordt gezien als reden om al dan niet voor specifiek meidenwerk te kiezen en op hun oordeel over succesfactoren voor beter bereik onder meiden. Aanvullend zijn voor wat betreft de gegevens over kwantitatief bereik documenten opgevraagd zoals een jaarverslag. 12 van de 20 organisaties hebben aan dit verzoek gehoor gegeven.⁷

De selectie van organisaties voor de interviews is op zo'n manier gemaakt dat deze een goede afspiegeling vormt van het jeugd- en jongerenwerk in Nederland. Er is gestreefd naar diversiteit op een aantal kenmerken zoals type organisaties (voor specifiek jongerenwerk, brede welzijnsorganisaties, kerkelijk of levensbeschouwelijke organisaties etc.) en werkgebied van de organisatie (stadsoverstijgend, werkt in grote stad, werkt in dorp of kleine gemeente). De organisaties zijn gevonden door via internet binnen geselecteerde gemeenten te zoeken naar organisaties voor jongerenwerk. Achtentwintig organisaties zijn benaderd met het verzoek om medewerking aan een interview. Met acht organisaties kon geen afspraak voor een interview worden gemaakt, met de overige twintig is een interview gehouden. In alle gevallen was de reden om niet mee te doen de vakantieperiode waarin het onderzoek werd uitgevoerd of dat de organisatie of voorgestelde respondent langdurig niet bereikbaar was.

Door de selectiemethode en respons kunnen we ervan uitgaan dat de resultaten van de interviews een goede indicatie geven van de positie van het meidenwerk bij organisaties voor jeugd- en jongerenwerk in Nederland. Er is echter geen sprake van een representatieve steekproef, waardoor de resultaten niet kunnen worden vertaald naar alle organisaties voor jongerenwerk in Nederland. Dit geldt in het bijzonder voor de kwantitatieve gegevens over het bereik van het jongerenwerk onder meisjes en jongens.

Tabel 1.

Kenmerken organisaties voor telefonische interviews

Kenmerken organisaties	Brede welzijnsorganisatie	Uitsluitend jeugd/jongerenwerk
Werkgebied is vnl. een grote stad	6	1
Werkgebied is vnl. een middelgrote stad	5	1
Werkgebied is vnl. een kleine stad / dorp(en)	5	2

Bij deze organisaties zijn interviews gehouden met een gemiddelde duur van 40 minuten. In de meeste gevallen ging het om jongerenwerkers, deels met tevens een leidinggevende functie. De meeste jongerenwerkers waarmee gesproken is, hadden tevens meidenwerk in hun pakket.

⁶ Zie voor de deelnemers aan de focusgroep bijlage 3.

⁷ Zie voor een overzicht van de geïnterviewden en hun organisaties bijlage 4.

Good practices

Het onderzoek was er onder andere op gericht om succesfactoren voor het meidenwerk te beschrijven. Nader onderzoek was nodig om na te gaan welke van de in de literatuur en door de professionals (telefonische interviews en focusgroep) genoemde succesfactoren in de praktijk daadwerkelijk leiden tot betere aansluiting en bereik. En vooral ook: waarom en hoe werken ze bevorderend voor een betere aansluiting en bereik. Om dit te kunnen laten zien, zijn vijf good practices geselecteerd voor een case studie.

De organisaties zijn geselecteerd als good practice op basis van een aantal criteria: een relatief hoog bereik onder meiden (of onder een specifieke groep meiden); aandacht voor 10 tot 14-jarigen; hanteren van een manier van werken of methodiek die gericht is op het beter bereiken van meisjes met het jongerenwerk. Een aanbod van specifiek meidenwerk was geen voorwaarde. Bij de totale selectie is gestreefd naar een goede mix van organisaties in de stad en op het platteland en een spreiding over Nederland, voldoende aandacht voor 10 tot 14-jarigen en kwetsbare meisjes. Onderstaand de organisaties die als good practice zijn beschreven.

Organisatie	Werkgebied
Scoop Welzijn	Almelo
Stichting Compass	Uden
Stichting Jong	Rotterdam (Centrum)
Stichting The Mall (Youth for Christ)	Amsterdam (De Baarsjes)
Stichting Welzijn Amersfoort	Amersfoort

Scoop Welzijn is gekozen vanwege het feit dat de organisatie naar schatting bijna 30% meisjes bereikt t.o.v. het totale bereik van jongeren. Een andere reden voor selectie is dat een deel van het aanbod zich richt op de meer kwetsbare meiden (jonge moeders, weerbaarheidstrajecten) en allochtone meisjes (project 2gether).

Stichting Compass is gekozen vanwege het feit dat de organisatie contact heeft met zo'n 1.000 meiden en omdat de meidenwerkster weliswaar niet volgens een bepaalde meidenwerkmethode werkt, maar wel methodisch handelt.

Stichting Jong in Rotterdam is gekozen vanwege verschillende meidenactiviteiten waaronder de succesvolle Chica meidenradio en de aandacht die vanuit de gemeente aan meidenwerk wordt gegeven. Omdat de doelgroep van Chica vooral oudere meiden betreft, is er voor gekozen om een activiteit voor meisjes van 10 tot 14 jaar te bezoeken.

Stichting The Mall (YfC) is gekozen, omdat zij werken met de meidenmethodiek SuperWoman.

Stichting Welzijn Amersfoort, omdat zij werken met de methodiek Girls Talk op een school voor voortgezet onderwijs.

Voor de beschrijving van de good practices zijn locaties bezocht en medewerkers (jongerenwerkers die tevens meidenwerk uitvoeren) geïnterviewd. In Almelo zijn ook twee teamleiders (kinder- en jongerenwerk) geïnterviewd. In Amsterdam, Rotterdam en Uden is daarnaast met meisjes zelf gesproken die deelnamen aan de activiteit die op het moment van het bezoek plaatsvond. In Almelo zijn de vragen door een medewerkster aan een aantal meisjes voorgelegd.

2.4 Aanpak van het onderzoek in Duitsland en Engeland

Het onderzoek naar de Duitse en Engelse stand van zaken in het werken met meiden kende een andere aanpak dan in Nederland. Er is vooral op afstand gewerkt via deskresearch en door het houden van telefonische interviews met sleutelfiguren. De praktijkbeschrijvingen zijn zo ook tot stand gekomen.

Belrondes

Er is een telefonische belronde gehouden met als doel relevante organisaties en sleutelfiguren op te sporen. Via bestaande netwerken op landelijk en regionaal niveau zijn de eerste gegevens geleverd over relevante instellingen en contacten met betrekking tot meidenwerk en meisjesbeleid in beide landen.

Deskresearch

Daarnaast is er deskresearch uitgevoerd voor het verkrijgen van literatuurgegevens, zoals beleidsdocumenten en praktijkinformatie. Dit is vooral via internetsearch op relevante websites van betrokken organisaties en via Europese databanken, maar ook via ontvangen documenten en literatuur door eerder genoemde contacten gedaan. Op basis van verkregen informatie zijn ook sleutelfiguren opgespoord en direct benaderd met als doel specifieke kennis te verkrijgen en interviews te kunnen plannen.

Interviews

Er zijn diverse kortere telefoongesprekken gevoerd en zes telefonische interviews van minimaal drie kwartier gehouden. De korte telefoongesprekken hadden tot doel om de gevonden informatie over beleidsontwikkelingen en infrastructuur te duiden, en te zoeken naar meer gerichte contacten. De lange interviews hadden tot doel inhoudelijke kennis te verkrijgen over beleidskeuzen en visie op het meidenwerk. In Engeland zijn nog drie persoonlijke interviews gehouden tijdens een internationale conferentie waar ook eerder opgespoorde sleutelfiguren aanwezig waren. Met deze personen waren tevoren afspraken gemaakt voor het houden van interviews.⁸

In Duitsland

De respondenten zijn gevonden via de bestaande contacten in Duitsland bij relevante organisaties in het vrijwillig en beroepsmatig jongerenwerk en via literatuurstudie (relevante auteurs van beleidspublicaties of artikelen in vakbladen). Er is gesproken met een onderzoeker (empirisch onderzoek naar open jongerenwerk in Duitsland), twee vertegenwoordigers van twee regionale ondersteuningsorganisaties op het terrein van meidenwerk in Nordrhein-Westfalen en Berlijn, en een vertegenwoordiger van de Berlijnse overheid, afdeling jeugdbeleid.

In Engeland

Er zijn twee telefonische interviews gehouden met sleutelfiguren uit UK Youth, de landelijke koepel van het vrijwillig jeugdwerk – voorheen de National Association for working with girls and young women. Zij organiseerden in 2009 en 2010 twee landelijke conferenties over werken met meisjes. Drie andere sleutelfiguren zijn geïnterviewd in Glasgow. Tijdens de looptijd van dit onderzoek vond ook een internationale conferentie over jongerenwerk en jeugdbeleid plaats op de Strathclyde Universiteit, Glasgow. Het Nederlands Jeugdinstituut heeft daar aan deelgenomen en drie interviews gehouden met een lector jeugd en buurtwerk van de Universiteit Manchester, een jongeren- en meidenwerker van London Hackney Youth Service en een public health werker, allen co-auteurs van artikelen over onder meer werken met meisjes in ‘What is Youth Work?’⁹.

Good practices

Er zijn twee buitenlandse good practices beschreven, beide uit Nordrhein-Westfalen. Hiervoor is gekozen omdat er in deze deelstaat een duidelijke beleidsstrategie is, gericht op het betrekken van meisjes in het jongerenwerk en een visie op genderbewust werken. Het internationale meidencentrum is specifiek gericht op meiden en wordt uitgevoerd door een zogenaamde *freie Träger* - een niet-overheidsorganisatie. Maar het werk van deze organisatie past wel in de doelstellingen van de deelstaat met betrekking tot meisjes. Het *Gender Parkurs* is een activiteit van de organisatie FUMA die jongerenwerkers en hun organisaties ondersteunt en traint in het genderbewust werken in Nordrhein-Westfalen. Voor deze good practice is gekozen omdat zo'n organisatie en aanpak in Nederland niet bekend is en deze methode wellicht inspiratie biedt voor de Nederlandse discussie. De informatie in de good practices is verzameld middels schriftelijk materiaal en interviews per email en telefoon.

⁸ Zie voor een overzicht van de geïnterviewden voor het internationale deel van het onderzoek bijlage 4.

⁹ What is Youth Work? : empowering youth and community work practice. – edited by Janet Batsleer and Bernard Davies. Learning Matters, Exeter, 2010

3 Eerste resultaten Nederland

In dit hoofdstuk geven we de bevindingen van het onderzoek weer voor Nederland. Dit doen we aan de hand van de drie hoofdvragen en de subvragen die zijn geformuleerd.

3.1 Jongerenwerk in Nederland, kenmerken en bereik

Allereerst gaan we in op de vraag hoe het professioneel jongerenwerk in Nederland eruit ziet.

Jongerenwerk kan opgevat worden als 'een laagdrempelige voorziening voor in principe alle jongeren', die diverse verschijningsvormen kent. Jongerenwerkers begeleiden procesmatig groepen jongeren (jongens en meisjes) in de leeftijd van 12 tot 23 jaar in de vrije tijd, in aansluiting op hun leefwereld en sociale omgeving (Dam en Zwikker, 2008). In deze studie betrekken we hierbij ook het tienerwerk dat zich richt op kinderen van 10-14 jaar. Het gaat ons om het professioneel jongerenwerk.

Basis van het werk is dat professionele jongerenwerkers een langdurige (vertrouwens) relatie aangaan met tieners en jongeren in de openbare ruimte, in accommodaties, in scholen en indien nodig thuis. Hierdoor krijgen ze binding met de jongeren. Op basis hiervan worden voor en met groepen jongeren activiteiten georganiseerd. Hierbij werkt het jongerenwerk nauw samen met ketenpartners.

1a) Wat is het belang van jongerenwerk en welke doelen worden met het jongerenwerk nagestreefd?

Het jongerenwerk is erop gericht om een bijdrage te leveren aan de persoonlijke ontwikkeling van jongeren, hun maatschappelijke participatie in de omgeving, onderwijs en arbeid. In de literatuur zijn verschillende doelen en functies van het jongerenwerk te onderscheiden. De meeste auteurs noemen drie doelen:

1. Vrijtijdsbesteding;
2. Talentontwikkeling en vorming;
3. Hulp of preventie bij problemen en overlast.

Varianten op die driedeling zijn: ontspanning, talentontwikkeling en preventie (DMO 2010) of ontspanning, vorming en hulp (van Ewijk 1992). Van Dam en Zwikker (2008) noemen in hun publicatie over het beroepsprofiel jongerenwerker de volgende doelstellingen:

- Bevorderen van jeugdparticipatie;
- Vorming en opvoeding;
- Educatie en voorlichting;
- Versterken van sociale verbinding in de buurt;
- Ontmoeting en recreatie.

Het visitatierapport jongerenwerk Utrecht benadrukt eveneens doelen op het terrein van maatschappelijke participatie: het aangaan van verbindingen met anderen en in de buurt (Valkestijn e.a. 2009).

Het jongerenwerk wordt gekenmerkt door brede doelstellingen. In de focusgroep is opgemerkt dat dit maakt dat het jongerenwerk soms de speelbal wordt van korte termijn doelen zoals de aanpak van problemen met specifieke groepen jongeren in een bepaalde wijk. Ook leidt het ertoe dat jongerenwerkers ervaren dat zij 'overal voor zijn'. Uit de interviews met organisaties voor jongerenwerk komt daarnaast de diversiteit in doelstellingen en positionering van het jongerenwerk naar voren. Er zijn grote verschillen tussen organisaties onderling en tussen gemeenten onderling als het gaat om waar het accent in de doelstellingen wordt gelegd.

De meeste organisaties voor jongerenwerk noemen de doelstellingen ontmoeting, talentontwikkeling en signalering. Daarnaast zijn door een aantal organisaties voor jongerenwerk, maar lang niet alle, nog andere doelen genoemd: individuele coaching en hulp en educatie, het bestrijden van voortijdig schoolverlaten en jeugdwerkloosheid.

Verschillen zijn er ook in de mate waarin ingezet wordt op hulpverlening, met name tussen gemeenten.

De ene gemeente legt de grens bij individuele begeleiding. Het jongerenwerk heeft volgens deze gemeente de opdracht te signaleren en jongeren door te verwijzen, maar zou geen individuele hulp moeten bieden. In andere gemeenten is men daarin minder strikt. Organisaties voor jongerenwerk geven aan dat sommige jongeren juist de individuele begeleiding vanuit het jongerenwerk nodig hebben omdat ze de stap naar andere vormen van hulpverlening niet zullen zetten.

Voor organisaties voor jongerenwerk is overlastbestrijding veel minder vaak een primair doel dan voor gemeenten. Als het al een doel is dan is dat omdat de gemeente dit vraagt. Voor de organisaties zelf is het voorkomen en aanpakken van overlast geen doel op zich, maar een effect van hun inspanningen.

Jeugdbeleid rijksoverheid

Met de komst van de welzijnswet in 1987 en de Wet op de Jeugdhulpverlening uit 1992 komt de verantwoordelijkheid voor het jeugdbeleid overwegend te liggen bij het provinciaal bestuur en bij de regionale en lokale besturen. Het sociaal-cultureel jeugdwerk is hiermee van de landelijke agenda verdwenen (Hazekamp e.a. 1994). Het rijksbeleid gaat zich meer richten op innovatie van het jeugdbeleid onder andere via het project Lokaal geïntegreerd jeugdbeleid 1987-1992.

Het jongerenwerk en andere vormen van sociaal-cultureel werk zijn de verantwoordelijkheid van de gemeente geworden. Tegenwoordig zijn gemeenten verantwoordelijk voor lokaal preventief jeugdbeleid. De Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) vormt het wettelijk kader voor onder andere het jongerenwerk. Het prestatieveld Jeugd van de WMO is gericht op preventiegerichte ondersteuning van jeugd en ouders met opvoed- en opgroei problemen.

Onder het vorige kabinet richtte het programmaministerie Voor Jeugd en Gezin zich in zijn beleid vooral op jeugd en gezinnen die zorg en opvoedingshulp nodig hebben met name via Centra voor Jeugd en Gezin en de jeugdzorg. De laatste tijd is er ook meer aandacht bij de rijksoverheid voor jeugdparticipatie en positief jeugdbeleid. Positief jeugdbeleid is (lokaal) beleid dat zich richt op het verbeteren, stimuleren en versterken van de mogelijkheden die de 'normale' ontwikkeling van kinderen en jongeren optimaal maken (Van Oenen en van Westering, 2010).

Rol en plaats van het jongerenwerk in gemeentelijk beleid

Uit de gemeentelijke beleidsstukken die voor dit onderzoek zijn bestudeerd, blijkt dat het jongerenwerk niet altijd is uitgewerkt in specifiek beleid, maar onderdeel is van het totale jeugdbeleid. Bij grotere gemeenten is vaak wel sprake van specifiek beleid. De doelen die gemeenten voor ogen hebben met het jongerenwerk zijn:

- Vrijtijdsbesteding;
- Talentontwikkeling, vorming en participatie;
- Voorkomen van problemen, signalering en doorverwijzing;
- Overlastbestrijding.

Op basis van de beleidsstukken kunnen we niet vaststellen naar welk van deze doelen de meeste aandacht uitgaat. In de focusgroep is wel opgemerkt dat er een verschuiving heeft plaatsgevonden naar het doel overlastbestrijding, door grotere aandacht voor die problematiek. Onder druk van bezuinigingen valt te verwachten dat deze trend door zal zetten.

Sommige grotere gemeenten formuleren ook een visie op het jongerenwerk. Zo stelt de gemeente Utrecht dat het jongerenwerk vooral bedoeld is voor de groep kwetsbare jongeren en jongeren die problemen ervaren en/of veroorzaken (DMO 2010). Stadsdeel Westerpark in Amsterdam ziet een duidelijke rol weggelegd voor het tiener- en jongerenwerk in burgerschapsontwikkeling en acht de rol in overlastbestrijding belangrijk, maar secundair. Met name preventie van overlast door middel van het bieden van een alternatief in samenwerking met partners als onderwijs en buurtregisseur wordt als de geëigende rol voor het jongerenwerk gezien (Amsterdam Westerpark 2009).

Steeds meer gemeenten stimuleren de structurele samenwerking tussen het jongerenwerk en andere voorzieningen. Er is vooral sprake van samenwerking met politie en jeugdhulpverlening. Of het jongerenwerk maakt deel uit van diverse zorg- en veiligheidsnetwerken waar ook casuïstiek wordt besproken. De samenwerking tussen het jongerenwerk en het voortgezet onderwijs komt onder invloed van de bredeschoolontwikkeling op steeds meer plaatsen tot stand (Valkestijn en van Oenen, 2002; Oenen, van en Valkestijn, 2003; Oberon 2009). Toch is het algemene beeld van het gemeentelijk beleid dat de positie van jongerenwerk ten opzichte van andere voorzieningen in het lokaal jeugdbeleid niet altijd helder is.

Dit lijkt met name het geval richting onderwijs en reguliere vrijetijdsvoorzieningen op het gebied van sport en cultuur. Sommige gemeenten zijn hiermee wat verder en kennen het jongerenwerk een rol toe in de toeleiding van jongeren naar andere voorzieningen op het gebied van bijvoorbeeld sport en cultuur maar ook arbeidsmarkttoeleiding of hulpverlening.

1b) Welke groepen worden onderscheiden in het jongerenwerk en hoe goed worden deze groepen bereikt en bediend?

In het jongerenwerk worden doelgroepen op verschillende manieren onderscheiden. Zo wordt onderscheid gemaakt tussen jongeren zonder problemen, kwetsbare jongeren en overlastgevende of hulpbehoevende jongeren (DMO 2009). Voor groepen die moeilijk bereikt worden is er het ambulante en randgroepjongerenwerk (Van Ginkel e.a. 2006). Verder wordt onderscheid gemaakt naar leeftijd, geslacht en etniciteit.

In de telefonische interviews is nagegaan op welke doelgroepen de organisaties zich richten. Op twee organisaties¹⁰ na, richten alle organisaties zich in eerste instantie op alle jongeren in hun werkgebied. De meeste organisaties gaven daarbij wel aan dat ze zich in de tweede plaats richtten op jongeren uit kwetsbare groepen: jongeren met problemen, risicojongeren, overlastgevende jongeren en/of hanggroepjongeren. Slechts drie van de ondervraagde organisaties maken dit onderscheid niet en richten zich echt op alle jongeren. Over het algemeen bereikt het jongerenwerk in de praktijk vooral de jongeren met een lager opleidingsniveau en met een risico op problemen (Noorda 2009).

Zestien organisaties hebben aangegeven zich ook op de jongere leeftijdscategorie van ongeveer 10-15 jaar te richten, naast de (oudere) doelgroep van het jongerenwerk. Tienerwerk richt zich met name op de leeftijdscategorie 11 tot en met 15 jaar; jongerenwerk op de leeftijdscategorie 16 tot en met 23 jaar. Wanneer organisaties dit onderscheid niet maken, is de leeftijdsgroep waarop men zich richt vaak groter, namelijk 11 tot en met 18 of 11 tot en met 23 jaar.

Voor de vragen over het bereik is in dit onderzoek gekeken naar het algemeen bereik onder jongeren, het bereik onder allochtone jongeren en het bereik onder meisjes.

Bereik algemeen

Het bereik van het kinder- en jongerenwerk wordt geschat op respectievelijk 67.468 kinderen en 161.991 jongeren. Kinderwerk is daarbij opgevat als het aanbod voor jeugdigen tot 12 jaar, en jongerenwerk als het aanbod voor jeugdigen van 12-23 jaar (Noorda 2009). Niet alle organisaties voor jongerenwerk richten zich op de brede categorie tot en met 23 jaar. Voor het bepalen van het bereik van het jongerenwerk gaan we ervan uit dat dit voor de helft jongeren tot en met 17 jaar betreft, en voor de andere helft jongeren tot en met 23 jaar. Gerelateerd aan het totaal aantal jongeren in die leeftijdscategorie gaat het dan om naar schatting 10 procent van de jongeren.¹¹

Allochtone jongeren

Allochtone jongeren zijn in steeds belangrijkere mate doelgroep van het jongerenwerk. Er is jongerenwerk dat zich – al dan niet bewust – richt op een specifieke etnische groep en jongerenwerk waarbij men probeert juist tot culturele uitwisseling en verbinding te komen en etnisch homogene groepen tegengaat (Kooijman 2005). De meeste jongerenwerkorganisaties (60 procent) bereiken uitsluitend autochtone jongeren, een kwart van de organisaties heeft een gemengde doelgroep en bijna twintig procent van de organisaties bereikt alleen allochtone jongeren. In enkele publicaties (waaronder Kooijman 2005) wordt opgemerkt dat sommige allochtone meisjes helemaal geen gebruik maken van het jongerenwerk tenzij dit in aparte meidencentra wordt aangeboden.

¹⁰ De ene organisatie richt zich in de eerste plaats op kanszoekende jongeren en in de tweede plaats op alle jongeren (er worden geen jongeren buiten gesloten). De andere organisatie richt zich in de eerste plaats op risicojongeren die buiten de boot dreigen te vallen / overlastgevende jeugd en in de tweede plaats op jongeren van Marokkaans-Nederlandse afkomst.

¹¹ Volgens het CBS telde Nederland in 2009 2,4 miljoen jongeren van 12 t/m 23 jaar, en 1,2 miljoen jongeren van 12 t/m 17 jaar. Het bereik zou daarmee ergens tussen 7 en 14 procent komen te liggen. Cijfers gedownload van Statline op 27 augustus 2010. Omdat de leeftijdsgrenzen voor de categorie kinderwerk niet gegeven zijn, kunnen we geen bereik voor het kinderwerk berekenen.

Meidenwerk

Meisjes vormen al heel lang een aparte doelgroep van het jongerenwerk (Hazekamp e.a. 1994). Tegen het eind van de jaren zeventig werd onder invloed van de tweede feministische golf de aandacht gevestigd op de ondergeschikte positie van meisjes in het jongerenwerk. Jongerenwerk bleek in de praktijk vaak jongenswerk te zijn en dit gegeven wordt ook nu nog gesignaleerd (Van Ginkel e.a. 2006). Aanvankelijk richtte het meidenwerk zich op meisjes of meidengroepen ten behoeve van vrijetijdsbesteding. Later werd ook het bevorderen van maatschappelijke zelfstandigheid van meisjes een doel. Het meidenwerk heeft altijd een tweesporenbeleid gekend, namelijk enerzijds specifiek meidenwerk in de vorm van aparte groepen en activiteiten voor meiden, en anderzijds de vorm van seksbewust werken in het algemeen jongerenwerk.

De rijksoverheid stimuleert en subsidieert in de tweede helft van de jaren tachtig vanuit het emancipatiebeleid veel projecten en activiteiten voor meisjes. Na een periode van bloei van het meidenwerk in de negentiger jaren lijkt het of het rond de eeuwwisseling onder invloed van bezuinigingen op het welzijnswerk en een beleidsverschuiving weer minder gaat met het meidenwerk. Het lijkt echter of er de laatste jaren weer nieuwe aandacht komt voor meidenwerk bij de lokale politiek en bij de welzijnsorganisaties.

De indruk uit de literatuur over jongeren- en meidenwerk is dat het algemeen jongerenwerk meisjes minder goed bereikt. Kwantitatieve gegevens hierover ontbreken grotendeels. De gemeente Rotterdam baseert zich op een advies van de Rotterdamse Jongerenraad die stelt dat 20procent van de jongeren die deelnemen aan het jongerenwerk in Rotterdam, een meisje is. Enige indicatie geeft ook het Aanvullend Voorzieningen Onderzoek (AVO) 2007. Hier is gekeken naar het aantal jongeren dat in het afgelopen jaar een buurthuis, jongerencentrum, wijkcentrum, dorps huis of gemeenschapshuis heeft bezocht. Daaruit blijkt dat dit zowel bij jongens als bij meisjes gemiddeld twintig procent is. Allochtone meisjes bezoeken wel minder vaak dan allochtone jongens een dergelijke accommodatie, zo blijkt uit deze gegevens (de Jong e.a. 2010). Deze gegevens geven echter niet het complete beeld. Ze hebben betrekking op het accommodatiegebonden aanbod, en richten zich op de leeftijdscategorie van 16-23 jaar. Zij kunnen naast het professioneel jongerenwerk ook het bezoek aan dorphuizen en andere voorzieningen in het vrijwillig jeugdwerk omvatten. Bovendien wordt de intensiteit van het gebruik niet duidelijk. Iemand die één keer een jongerencentrum bezoekt, telt even zwaar mee als iemand die elke week het jongerencentrum bezoekt.

Door de deelnemers aan de focusgroep wordt aangegeven dat de verschillen tussen jongens en meisjes wat betreft het bereik van het jongerenwerk groter zijn dan de cijfers van het AVO suggereren. Slechts één deelnemer waagt zich aan een schatting, namelijk 30 procent van de jongeren die worden bereikt, zijn meisjes.

Uit de interviews met organisaties voor jongerenwerk komt naar voren dat het tienerwerk geen verschil kent in bereik tussen jongens en meisjes, maar dat vanaf de puberleeftijd veel minder meisjes dan jongens worden bereikt.

In de interviews met organisaties voor jongerenwerk is getracht om op organisatieniveau na te gaan hoe groot het relatieve bereik is onder meisjes van het (algemeen) jongerenwerk.

Aan de organisaties is gevraagd hoe groot het bereik in 2009 was van jongeren in het algemeen en van meisjes specifiek. Van 14 van de 20 ondervraagde organisaties kregen we (bruikbare) gegevens. Deze hadden in sommige gevallen betrekking op unieke jongeren per jaar. Soms betrof het echter aantallen deelnemers per activiteit of 'drempeloverschrijders' per jaar. Nog een aantal organisaties gaf wel cijfers van het totaal aantal bereikte jongeren maar had geen zicht op het aantal meisjes onder die jongeren. Tot slot gaf een aantal respondenten uitsluitend een schatting van het aandeel meisjes onder de jongeren die zij bereiken. We kunnen dus slechts een voorzichtige indruk geven van het bereik onder meisjes van het (algemeen) jongerenwerk. Bij de meeste organisaties komen we op een percentage tussen 10 en 30 procent, met een enkele uitschieter naar boven (40 procent) en naar beneden (5 procent).

3.2 Uitwerking van het jongerenwerk voor meisjes

In deze paragraaf beschrijven we wat de oorzaak is van het lage bereik van het jongerenwerk onder meiden, wat het belang is van specifiek meidenwerk en hoe het specifiek meidenwerk zich onderscheidt van algemeen jongerenwerk.

2c) Wat zijn de oorzaken van een minder groot bereik onder meiden van het jongerenwerk?

We veronderstellen dat het verminderd bereik van meisjes door het jongerenwerk veroorzaakt kan worden door zaken die te maken hebben met de volgende aspecten:

- Activiteiten en het aanbod;
- Inrichting en uitstraling van de accommodaties;
- Eigenschappen en competenties van jongerenwerkers;
- Aspecten van het beleid.

Zowel uit de literatuurstudie als uit de interviews met jongerenwerkers komt naar voren dat de activiteiten en het aanbod de belangrijkste rol spelen. In de literatuur wordt daarnaast gewezen op de invloed van het beleid, terwijl jongerenwerkers aandacht vragen voor de rol die de inrichting en het uiterlijk van de accommodaties spelen.

Activiteiten en het aanbod

De activiteiten die jongens leuk vinden, waren van oudsher meestal de maatstaf voor de inhoudelijke programmering van menig centrum van rondhangen aan de bar tot vechtsporten en ruige uitstapjes. De keuze van de activiteiten vormt nog steeds één van de redenen waarom het jongerenwerk meisjes minder goed bereikt. In veel publicaties wordt vastgesteld dat meisjes andere interesses hebben of andere eisen stellen aan de activiteiten. Zij hebben bijvoorbeeld belangstelling voor typische 'meisjesdingen' als mode en uiterlijk (Kooijman 2005) die in het algemeen aanbod niet zijn opgenomen. Verder doen meisjes liever activiteiten in een inloop, dan dat ze zomaar samenkomen om te hangen. Het moet dan wel gaan om korte projecten, omdat ze vaak andere verplichtingen hebben en ze zich niet voor lange tijd willen vastleggen.

Een specifiek punt is de uitsluitende werking die lijkt uit te gaan van 'gemengd' aanbod, voor jongens en meisjes samen. In literatuur over meidenwerk, in de telefonische interviews en in de focusgroep is aangegeven dat veel allochtone meisjes geen gebruik maken van het aanbod van jongerenwerk, omdat ze niet aan gemengde activiteiten deel mogen nemen. Maar ook voor andere meisjes betekenen gemengde groepen een drempel. Ze hebben moeite aandacht te vragen en voelen zich eerder aangesproken als ze weten dat er speciaal voor hen iets wordt georganiseerd (Van Ginkel e.a.2006, Stedelijk Jongerenwerk Amsterdam 2010).

De uitsluitende werking van gemengde activiteiten geldt voornamelijk de open activiteiten zoals inloop. Deze trekken vaak een bepaalde groep (overwegend) jongens, waar meisjes zich niet bij thuis voelen. In de focusgroep is opgemerkt dat het (open) jongerenwerk in die zin ook bepaalde groepen jongens onvoldoende bereikt. Namelijk de verlegen en kwetsbare jongens die ook gebaat zouden zijn bij empowerment. Het jongerenwerk is in zijn algemeenheid een schaars goed, dat een kleine en vrij kenmerkende groep jongeren bereikt. Daarmee worden automatisch meisjes en 'schuchtere jongens' minder goed bereikt.

Inrichting en uitstraling van accommodaties

Met name in de interviews met jongerenwerkers wordt aangegeven dat de ruimtes waar het jongerenwerk wordt aangeboden vaak niet aantrekkelijk zijn voor meisjes. Met name onveiligheid van de locatie speelt een rol.

Eigenschappen en competenties van jongerenwerkers

Jongerenwerkers moeten beschikken over de juiste competenties om met meisjes om te gaan, zo vinden veel van de geïnterviewde jongerenwerkers en leden van de focusgroep. Het gaat om interesse hebben in deze doelgroep, openheid, investeren in contact en onderling vertrouwen. Deze competenties heeft niet iedereen, waardoor meisjes wegblijven.

Soms ook dragen jongerenwerkers bij aan het marginaliseren van meisjes door het bevestigen van de overwegende aandacht voor jongens en door uit te gaan van een traditionele rolverdeling. Verondersteld wordt ook dat het ontbreken van vrouwelijke jongerenwerkers bijdraagt aan het lage bereik van meisjes. Uit cijfers over jongerenwerkers in Nederland blijkt echter dat deze groep voor de helft uit vrouwen bestaat (van Griensven 2004). Mogelijk is er wel verschil tussen tiener- en jongerenwerk: vrouwen werken vaker met tieners en mannen vaker met jongeren. In de focusgroep werd opgemerkt dat het soms beperkte aantal vrouwelijke jongerenwerkers wordt ingezet op de specifieke meidenactiviteiten waardoor bijvoorbeeld inloopactiviteiten door mannen worden gedaan. Dit maakt deze activiteit dan weer minder aantrekkelijk voor meiden.

Aspecten van het beleid

De gemeente is opdrachtgever van het jongerenwerk en heeft daarom een belangrijke invloed op de doelstellingen en inrichting van het jongerenwerk en de aandacht voor meisjes daarin. In de gemeentelijke beleidsstukken wordt weinig aandacht aan het meidenwerk besteed. In veel nota's worden meiden als doelgroep van het jeugdbeleid niet genoemd. Uitzondering hierop vormen de grote steden. Zij benoemen expliciet dat meiden even goed bereikt moeten worden als jongens (of hanteren een ander streefcijfer voor het bereik van meisjes). Soms vanuit het oogpunt van specifieke problemen van meisjes, soms met het doel om juist met het aanbod op het gebied van vrije tijd en talentontwikkeling meisjes beter te bereiken. In de telefonische interviews wordt door veel jongerenwerkers gesteld dat de geringe aandacht in het beleid voor meiden en meidenwerk niet bevorderend is voor het aanbod aan en het bereik onder meisjes.

Over de invloed van het beleid wordt in diverse publicaties verder opgemerkt dat de teruggang van het meidenwerk (in de jaren negentig) terug te voeren is op een accentverschuiving in het lokale jeugdbeleid. Dat ging zich steeds meer bezighouden met jongeren die overlast geven en/of duidelijk zichtbare problemen hebben als alcohol- en drugsgebruik. Dit betekende voor de welzijnsinstellingen waar het meeste jongerenwerk inmiddels in was opgegaan dat zij zich vooral op jongens moesten richten met hun activiteiten. In de bundel van Stedelijk Jongerenwerk Amsterdam wordt dit bevestigd door uitspraken dat de aandacht van beleidsmakers en bestuurders en politici vooral uitgaat naar jongensproblemen, waardoor er minder aandacht en geld naar meisjes gaat (SJA 2010). Wanneer meer geld en middelen worden besteed aan jongeren op straat en overlastbestrijding worden meisjes minder goed bereikt, onder andere omdat zij minder op straat te vinden zijn en minder overlast veroorzaken, is ook de visie van de deelnemers aan de focusgroep. Ook wordt opgemerkt dat gemeenten meer rechtstreeks sturen op overlastbestrijding omdat dit beter is te vertalen naar prestatie-indicatoren dan bijvoorbeeld talentontwikkeling. Organisaties voor jongerenwerk maken bovendien graag gebruik van de extra middelen die beschikbaar zijn voor overlastbestrijding. Hun activiteiten op dat terrein zijn veel zichtbaarder en meetbaarder dan die op andere terreinen.

2d) Wat is anders aan het meidenwerk dan aan algemeen jongerenwerk?

Het meidenwerk onderscheidt zich van het algemeen jeugd en jongerenwerk, behalve qua doelgroep, op de punten doelstelling, aanpak, inrichting en personeel.

Doelstellingen

In het meidenwerk staan in principe dezelfde doelen centraal als in het algemeen jongerenwerk (vrijtijdsbesteding, talentontwikkeling, preventie en hulp bij problemen). Er zijn worden echter duidelijke accentverschillen gelegd. Binnen het meidenwerk is veel aandacht voor het versterken van het zelfbeeld, seksuele bewustwording en weerbaarheid. Bestrijding van overlast wordt nergens als doelstelling genoemd, hetgeen een belangrijk verschil is met het algemeen jongerenwerk. Opvallend is verder dat het meidenwerk zich over het algemeen richt op de leeftijdscategorie van het tienerwerk. Vanaf een leeftijd van zo'n 10 jaar zeggen organisaties te werken aan het bereiken van meisjes. Het algemeen jongerenwerk richt zich over het algemeen op jongeren vanaf een jaar of 14.

Aanbod

In het aanbod overheersen (begeleide) huiskamers en meidengroepen die in klein verband samen komen om voor hen belangrijke onderwerpen te bespreken of aan activiteiten deel te nemen. In de huiskamers en inloopvoorzieningen worden creatieve activiteiten en workshops georganiseerd, maar ook voorlichting en educatieve activiteiten.

Verder melden de organisaties dat zij projecten hebben voor het meer weerbaar maken van meisjes, gericht op gezondheid of ondernemerschap, sport- en dansprojecten, en eenmalige activiteiten zoals meidendagen, een filmavond, een modeshow, uitjes naar een pretpark. Een deel van het aanbod wordt mede georganiseerd door de meiden zelf. Bijzondere voorbeelden daarvan zijn de meidenmagazines en Girlz' lounges van Meidenplaza in Amsterdam.

Voorbeelden van aanbod voor specifieke doelgroepen:

- Eén van de organisaties waar we mee spraken, heeft een speciale meidengroep voor 12-15 jarigen die extra aandacht nodig hebben (1 x per week of 1 x per 2 weken; thema avonden over bepaalde onderwerpen). Het jongerenwerk selecteert de jongeren en vraagt ze of ze mee willen doen. Er is ook een speciale jongensgroep bij deze organisatie.
- Jonge moedergroepen: 5 van de 20 geïnterviewde organisaties gaf aan een aparte jonge moedergroep te hebben voor meisjes (vaak tot 23 jaar) die zwanger zijn of jonge kinderen hebben.

Methodieken die speciaal voor de meidenactiviteiten gebruikt worden door (een aantal van) de geïnterviewde organisaties zijn:

- SuperWoman, een methodiek van Youth for Christ;
- Girls Talk (Rutgers Nisso Groep) en Let's Talk Girls Talk (MEE);
- My Identity, een cursus voor groepen van allochtone meiden met dreigende psychische problemen, om beter om te kunnen gaan met het leven in twee culturen (Prezens).

In het gemengd jongerenwerk worden met de aanpak Talenthouse, onder andere in Rotterdam IJsselmonde, veel meiden bereikt. De kern van dit succes ligt in de visie op jongerenwerk, namelijk dat dit gericht moet zijn op het bereiken van een zo divers mogelijke groep jongeren. Aandacht voor het gedrag van de jongens draagt daarnaast bij aan het bevorderen van een voor meisjes sociaal veilige situatie (Frank en Paulides 2009).

Inrichting en personeel

In de accommodaties zijn veiligheid en een prettige sfeer belangrijk voor meisjes. Het jongerenwerk heeft het wat dat betreft niet makkelijk, omdat ze vaak in slecht onderhouden gebouwen is gehuisvest. Een deel van het meidenwerk wordt aangeboden op locaties speciaal voor meiden of er zijn op het moment van de meidenactiviteiten geen jongens of mannen in het gebouw. Voor veel islamitische meisjes is dit een voorwaarde om van het aanbod gebruik te kunnen maken omdat ze anders niet mogen komen. Een aantal organisaties heeft zelfs een speciale 'meidenkamer' die door de meiden zelf is ingericht en ook alleen voor meidenactiviteiten bestemd is. Het specifiek meidenwerk wordt uitgevoerd door vrouwelijke medewerkers (van Ginkel e.a.2006). In het jongerenwerk dat in het kader van de brede school wordt aangeboden speelt het aspect van de accommodatie overigens niet en deze variant van het jongerenwerk slaagt er ook beter in om meisjes te bereiken. In interviews met jongerenwerkers blijkt dat de ingang via (brede) scholen vaak gezien wordt als een goede manier om meisjes te bereiken.

2e) Wat is het belang van meidenwerk?

Allereerst is de vraag waarom het jongerenwerk meisjes ook of in gelijke mate zou moeten bereiken als jongens. In het antwoord op deze vraag wordt veelal verwezen naar de problematiek van meisjes. Veelal impliciet is het argument dat meisjes net als jongens bij het jongerenwerk terecht moeten kunnen als het gaat om doelen als vrijetijdsbesteding en talentontwikkeling. Expliciet wordt gesteld dat het belangrijk is dat het jongerenwerk in voldoende mate ook meisjes bereikt, omdat meisjes een eigen problematiek hebben. Het gaat veelal om internaliserende problemen (Trimbos 2007) maar ook om misbruik (waaronder loverboy problematiek) en achterstand ten opzichte van jongens als het gaat om opleiding en ontwikkeling naar economische zelfstandigheid (SJA 2010).

In de focusgroep is aandacht gevraagd voor meisjes die bijna niet de deur uitkomen. Door deze met apart meidenwerk te bereiken haal je ze uit hun isolement. Als meisjes eenmaal binnen zijn, nemen ze eerder deel aan 'gemengde' activiteiten. Voor deze meisjes is specifiek meidenwerk zeker de manier om hen te bereiken.

3.3 Beter aansluiten bij meiden met het jongerenwerk

3f) Wanneer is meidenwerk noodzakelijk en wanneer is algemeen jongerenwerk voldoende of beter?

Naast de vraag naar het belang van meidenwerk, is de vraag onderzocht, wanneer apart meidenwerk nodig is om meisjes te bereiken. Vrijwel altijd wordt door de organisaties die we telefonisch interviewden gezegd dat specifiek meidenwerk de enige manier is om meiden te bereiken, omdat ze met gemengde activiteiten niet worden bereikt. Het argument dat hierbij wordt gegeven is dat meisjes specifieke problemen en belangstelling hebben. Meisjes hebben een andere behoefte dan jongens en daar kun je als jongenwerker alleen op inspelen door aparte meidenactiviteiten te organiseren, zo stellen zij. Ook kan door aparte activiteiten het beste een vertrouwensband worden opgebouwd met de jongenwerker, en kan gewerkt worden aan empowerment en zelfvertrouwen van de meiden. Beide zaken zijn belangrijk om deel te nemen aan gemengde activiteiten of activiteiten waar ook oudere kinderen naar toe komen. Daar wordt namelijk meer aanspraak gedaan op het vermogen om voor jezelf op te komen.

Meisjes hechten zelf ook aan aparte activiteiten zonder jongens. In een aantal gevallen hebben de meiden uit een bepaalde wijk zelf aangegeven aparte meidenactiviteiten te willen. De problemen die ze hebben, bespreken ze makkelijker als er geen jongens bij zijn en er alleen vrouwelijke werkers aanwezig zijn (waarmee ze een vertrouwensband hebben opgebouwd).

Het is opmerkelijk dat het aanbieden van aparte activiteiten voor meiden door de meeste organisaties als de enige manier lijkt te worden gezien om meiden te bereiken. De mogelijkheid van seksebewust werken in het algemeen jongerenwerk lijkt op de achtergrond te zijn geraakt. In de focusgroep wordt hier een kanttekening bij geplaatst. Volgens de deelnemers aan de focusgroep is het heel wel mogelijk om zowel jongens als meisjes goed te bereiken, ook met aanbod voor gemengde groepen, als je rekening houdt met de wensen en behoeften van meisjes. Er is aandacht gevraagd voor het belang van algemeen en wijkgericht jongerenwerk. Dit sluit zo goed mogelijk aan wat jongeren in een bepaalde wijk nodig hebben. Dat kan soms specifiek meidenwerk zijn, maar dat hoeft niet altijd. Een goed aanbod kan zowel gemengde activiteiten bevatten als activiteiten die zich vooral op jongens of vooral op meisjes richten, zo wordt in de focusgroep gesteld. Er zijn organisaties voor jongerenwerk die ervaren dat gerichte activiteiten met het oog op talentontwikkeling zowel door jongens als meisjes worden bezocht (in Rotterdam IJsselmonde en Amsterdam Noord bijvoorbeeld). Meer op persoonlijke ontwikkeling gerichte activiteiten, vooral voor kwetsbare meisjes, kunnen volgens de meeste betrokkenen beter voor meisjes apart worden aangeboden. Bij de door ons geïnterviewde organisaties is het beeld echter dat het niet lukt om met het gemengde jongerenwerk meisjes goed te bereiken, en dat hiervoor vooral het specifieke meidenwerk wordt ingezet.

3g) Aan welke voorwaarden moet jongerenwerk voldoen, om optimaal bij meiden aan te sluiten?

3h) Wat zijn kritische succesfactoren voor meidenwerk?

De vragen naar voorwaarden voor een goede aansluiting en succesfactoren behandelen we hier ineen.

Contact leggen en vertrouwen kweken

Aan het vergroten van het bereik onder meisjes kan op verschillende manieren gewerkt worden. Het leggen van contact en kweken van vertrouwen komt daarbij als een van de belangrijkste basisvoorwaarden naar voren. Het gaat daarbij vaak niet alleen om het vertrouwen van de meisjes zelf, maar ook om dat van hun ouders. Het opbouwen van een vertrouwensband kost tijd en ook het vinden van meisjes kost vaak meer inspanning dan het vinden van jongens. Jongens zijn vaker op straat te vinden dan meisjes.

Een goede manier om in contact te komen met meiden, is via de scholen. Ook een bewuste samenwerking met het kinderwerk kan bijdragen aan een beter bereik, omdat meisjes dan al op jonge leeftijd in contact komen met de meidenwerkers van het jongerenwerk en deze daar al een vertrouwensband kunnen opbouwen. Ook zijn de ouders vaak meer betrokken bij het kinderwerk, waardoor ook het contact met de ouders gelegd kan worden.

De good practices laten eenzelfde beeld zien. Alle bezochte organisaties (behalve Amersfoort, omdat daar het specifieke programma Girls Talk is bezocht) hebben een vorm van meideninloop die vrijblijvend is en als één van de doelen het opbouwen van vertrouwen tussen de meidenwerksters en de meisjes kennen. Een groot deel van de organisaties zoekt contact met meisjes via scholen voor primair en voortgezet onderwijs. In Amersfoort wordt het programma Girls Talk door jongerenwerksters aangeboden op een school voor voortgezet onderwijs (VMBO). Dit zorgt er voor dat meiden op school in contact komen met de jongerenwerksters en daar al vertrouwen opbouwen. Dit heeft weer tot gevolg dat meisjes ook goed bereikt worden met activiteiten vanuit het jongerenwerk die buiten de school worden georganiseerd.

Het meidenwerk in Uden organiseert een jaarlijkse Moeder & Dochter avond, zodat er bij de ouders vertrouwen ontstaat in de meidenwerksters. Alle meidenwerksters zoeken ook nadrukkelijk contact met ouders: op straat, door langs te gaan bij vrouwenactiviteiten, in de kerk of moskee, of men maakt gebruik van de contacten die er al zijn binnen bepaalde gezinnen.

In de inrichting en uitvoering van het jongerenwerk voor meisjes, zijn de volgende aspecten van belang: veiligheid, de persoonlijkheid van de jongerenwerker, georganiseerde activiteiten, actieve betrokkenheid van de meiden zelf.

Veiligheid heeft met name betrekking op de locatie van het meidenwerk (qua ligging in een wijk), de inrichting van de ruimte, de jongerenwerkers zelf (hier komen we later op terug) en de groep die de activiteit bezoekt (sommige reeds bestaande groepen meisjes gaan niet samen). Wanneer de locatie op een onveilige plek in de wijk ligt is dit voor de ouders, maar ook voor de meisjes zelf, een reden hun dochter(s) niet toe te staan naar de activiteit te gaan.

Competenties van de jongerenwerker

In de telefonische interviews is aangegeven dat vrouwelijke jongerenwerksters een meerwaarde hebben voor het bereiken van meisjes. Toch is geslacht niet doorslaggevend. In de focusgroep is benoemd dat voor specifieke meidenactiviteiten een man prima kan werken (of een man en een vrouw) maar dat het juist voor gemengde activiteiten belangrijk is deze (mede) door vrouwen te laten uitvoeren. Maar meer dan om geslacht gaat het om competenties. Voor het werken met meiden is het van belang dat de jongerenwerker oprecht interesse toont in de meisjes en hun eventuele problemen en dat het persoonlijk contact goed is.

Door de bezoeken aan de good practices werd eens te meer duidelijk hoe belangrijk de jongerenwerkers als persoon zijn om een activiteit te laten slagen. Niet alleen omdat de vertrouwensband tussen de werkers en de meisjes en die tussen de werkers en ouder(s) zo belangrijk is, maar ook omdat met de meidenactiviteiten bepaalde doelen worden nagestreefd. Het vergroten van het zelfbewustzijn, van het zelfvertrouwen, het kunnen praten over bepaalde gevoelige onderwerpen, het vergroten van empowerment. Om dit bij meiden te bereiken, zijn bepaalde vaardigheden vereist waar niet iedereen over beschikt. Er is bijvoorbeeld het risico van over-identificatie of in de rol van individueel hulpverlener gaan zitten. Het is van groot belang dat de meidenwerksters zich bewust zijn van de voorbeeldfunctie die ze vervullen en dat ze ook bewust bezig zijn met het behalen van genoemde doelen. Het belang van de jongerenwerker die een vertrouwensband kan kweken, en het bieden van een veilige omgeving voor meisjes zijn voorwaarden die nauw samenhangen met de doelgroep van het (specifiek) meidenwerk: de kwetsbare meiden die ondersteuning kunnen gebruiken in de puberteitsfase.¹²

Actieve betrokkenheid van de meiden zelf

Meisjes vanaf een jaar of 12 vinden het fijn om mee te denken over en mee te helpen met het uitvoeren van de activiteiten. Dit zagen we bijvoorbeeld in De Baarsjes in Amsterdam, en in Rotterdam hebben meiden een grote rol in de totstandkoming van Radio Chica.

Een andere vorm van participatie is het betrekken van meisjes bij het inrichten van de locaties.

In Amsterdam hebben de meisjes de ruimte zelf ingericht. Met de jongerenwerkster hebben ze spullen gekocht en zelf gemaakt. In de ruimte is een hoekje gecreëerd waar twee banken en een tafeltje staan.

¹² Dit is niet overal de doelgroep. Uden bijvoorbeeld richt zich ook op een brede doelgroep jongens en meisjes.

Verder is er sfeerverlichting en zijn er leuke decoraties. In Rotterdam krijgen de meisjes straks ook een eigen ruimte in een ander centrum in de wijk. De meisjes werden enthousiast van het idee dat ze mee mogen helpen met de inrichting daarvan. In ieder geval moeten er banken komen om op te kunnen chillen, moeten er posters van hun idolen aan de muur worden gehangen en zou het fijn zijn als er een laptop met internet, een Wii, een TV en een radio zouden zijn.

Georganiseerde activiteiten

Volgens jongerenwerkers en meisjes zelf is het van belang dat er altijd iets te doen moet zijn. Liefst een activiteit waar ze iets van leren en die van een bepaald kwalitatief niveau is, maar die ook 'leuk en gezellig' is. Het doel dat de organisaties zelf en de gemeenten met het meidenwerk voor ogen hebben, is vaak echter niet alleen gelegen in het bieden van vrijetijdsbesteding. Bedoeling is ook te werken aan empowerment en zelfvertrouwen; aan het psychisch sterker maken van de meisjes. Dit doel moet dus tijdens de 'leuke en gezellige' activiteiten bereikt worden. Om meisjes binnen te halen is het van belang in eerste instantie activiteiten aan te bieden die aansluiten bij de vraag van de meisjes. Later in het seizoen, wanneer de vertrouwensband tussen de werkers en de meisjes is opgebouwd, kunnen dan ook andere activiteiten worden aangeboden, die wellicht niet bovenaan de lijstjes van de meisjes zelf staan maar waarmee de werkers wel beter aan de achterliggende doelen (empowerment en zelfvertrouwen) kunnen werken.

In Almelo bij het jonge moederwerk en in Amsterdam waar gewerkt wordt met SuperWoman, komt heel duidelijk naar voren dat persoonlijke aandacht en het persoonlijk kunnen groeien belangrijk zijn en dat dat ook is wat de meisjes waarderen in de activiteiten. Bij het jonge moederwerk kunnen de meiden individueel begeleid worden. In een artikel in De Twentse Courant Tubantia van 14 september 2010 is het ook deze individuele begeleiding die door de twee geïnterviewde moeders als erg waardevol wordt genoemd. Tijdens de MeidenMall in Amsterdam is er ook veel aandacht voor de meisjes zelf en gaven de meisjes aan de 'lessen' tijdens de MeidenMall erg te waarderen. Daarmee bedoelden ze de specifieke SuperWoman activiteiten.

3i) Welke factoren in gemeentelijk jeugdbeleid kunnen bijdragen aan een betere aansluiting van het jongerenwerk bij de behoefte van meiden?

Wanneer een gemeente het belang van aandacht voor meisjes benoemt, zou dat volgens organisaties voor jongerenwerk enorm schelen, omdat dat vaak ook inhoudt dat er (meer) geld beschikbaar is voor het bereiken van de doelgroep meisjes. De organisaties merken ook dat wanneer in het gemeentelijk beleid voor jongerenwerk de focus niet ligt bij aanpak van overlast maar in plaats daarvan bij talentontwikkeling, dat dit positief doorwerkt in de financiering voor meidenwerk.

Opvallend is overigens dat één van de organisaties aangaf dat er flink is bezuinigd op het meidenwerk, ondanks het feit dat de gemeente waar de organisatie werkzaam is meidenwerk apart heeft benoemd in haar beleid. Aandacht van een gemeente voor meisjes betekent dus niet automatisch dat er ook voldoende middelen vrij komen om apart meidenwerk te kunnen aanbieden, zeker niet wanneer er bezuinigd moet worden.

Als we naar de gemeenten kijken waar de good practices werden beschreven, zien we de invloed van het beleid enigszins terug. Stadsdeel Amsterdam Westerpark en deelgemeente Rotterdam Centrum hebben met hun beleid wel gestuurd op het aanbieden van meidenwerk, met meer meidenwerk tot gevolg. Gemeente Almelo creëert met de inzet op positief jeugdbeleid, waarbinnen aandacht is voor alle jeugd, veel ruimte voor het jongerenwerk om ook het meidenwerk vorm te geven. De andere twee gemeenten hebben geen beleid wat lijkt te hebben bijgedragen aan succesvol meidenwerk, maar stellen hiervoor evengoed aparte financiële middelen ter beschikking.

De conclusie is dan ook dat lokale beleidskaders met expliciete aandacht voor meisjes en meidenwerk helpen om het meidenwerk tot ontwikkeling te laten komen, maar dat er geen één-op-één relatie is tussen het beleid en de aandacht voor meidenwerk. Veel ligt ook aan het belang dat de organisaties zelf hechten aan meidenwerk, en aan of ze erin slagen zichtbaar te maken wat het belang daarvan is.

4 Emancipatie van het jongerenwerk in Engeland¹³ en Duitsland

In dit hoofdstuk geven we de bevindingen weer van het internationale deel van het onderzoek. In het internationale deel staan de volgende onderzoeksvragen centraal:

1. Wat is in deze twee landen de huidige beleidsdiscussie en visie op het ontwikkelen en stimuleren van meidenwerk?
2. Hoe pakt de invulling van het jongerenwerk uit voor meisjes?
3. Wat zijn in beide landen good practices?

4.1 De stand van zaken in Engeland

Engeland heeft een sterke traditie gekend in het meidenwerk in de vorige eeuw en is daarom in deze rapportage meegenomen. Tijdens de Blair regering (1997 – 2010) is deze aandacht echter verplaatst naar een focus op het terugdringen van tienerzwangerschappen vanuit de *public health* benadering en werden er geen aparte financiële middelen voor het werken met meiden in het lokale jongerenwerk meer vrijgemaakt. Hierdoor kwam het traditionele meidenwerk meer op de achtergrond. Inmiddels is door de laatste regeringswissel in het afgelopen jaar ook het bestaande *Every Child Matters*¹⁴ beleid van de voorgaande regering op onderdelen stopgezet.

Er zijn nu aanzetten voor nieuw beleid om tienerzwangerschappen te verlagen, opnieuw vanuit de *Personal, Health and Economic Education* invalshoek en met een duidelijke rol voor het jongerenwerk. Een onderdeel van dit beleid is dat het jongerenwerk meer moet gaan samenwerken met voorlichters in de public health sector met een focus op seksuele bewustwording en vermindering van onder meer drugsgebruik van jongeren. Deze beleidskeuzen vallen buiten het kader van dit onderzoek, omdat het niet de vraag beantwoordt hoe toegang van meiden in het jongerenwerk verbeterd zou kunnen worden.

Er zijn lokaal diverse ad-hoc meidenactiviteiten te vinden in de Britse gemeenten, vaak vanuit lokaal vrijwillig jeugdwerk en soms ook gesteund door lokaal overheidsbeleid, met name in de grote steden. Met name in Londen en Manchester is veel ontwikkeld en online landelijk beschikbaar gesteld. Vooral vanuit het vrijwillig jeugdwerk worden nu pogingen gedaan om emancipatie van meiden weer op de jongerenwerkagenda te plaatsen. Dit betreft echter initiatieven zonder beleidskader en passen daardoor minder in de gestelde opdracht. Het is bovendien zeer de vraag of die initiatieven voortgezet worden of opgepakt worden door beleidsmakers. Gezien de huidige crisis zijn er geen nieuwe prikkels te verwachten ondanks de erkenning vanuit de sector zelf dat jongerenwerk door de probleemgerichte aanpak vooral jongenswerk is.

Gezien deze prille aandacht is het ook niet mogelijk om antwoorden te bieden vanuit Engeland voor vragen die in Nederland beantwoord moeten gaan worden. Methodieken zijn of nog niet ontwikkeld, of het is niet bekend wat de resultaten zijn. Beleidskaders ontbreken. Voor de volledigheid van dit onderzoek volgt hieronder een korte beschrijving van de huidige stand van zaken in het Engelse jongerenwerk.

4.1.1. Het jongerenwerk in Engeland

Het jongerenwerk in Engeland richt zich op jongeren van 12 tot 18 jaar. Het Nederlandse onderzoek richt zich op de groep tussen de 10 en 18 jaar. Een eenduidige vergelijking in aantal voorzieningen, beroepskrachten, toegang of bereik van meisjes is daarom niet te geven.

In Engeland wordt het lokale jongerenwerk zoveel mogelijk uitgevoerd vanuit de youth service. De lokale overheid streeft hiermee naar een geïntegreerde aanpak van jeugdbeleid en samenhang van voorzieningen in één dienst. Dit betekent dat zowel het overheidsgefinancierde lokale jongerenwerk en het vrijwillig jeugdwerk vanuit deze dienst worden georganiseerd.

¹³ Engeland is in dit geval zonder Schotland, Wales en Noord-Ierland.

¹⁴ ECM is het programma van de voorgaande overheid met als doel dat alle kinderen en jongeren in Engeland betere resultaten behalen in de sfeer van gezond en veilig opgroeien. De vijf speerpunten in het beleid van het ministerie voor Jeugd en Gezin waren hier op gebaseerd – zie daartoe ook het beleidsprogramma van het Ministerie voor Jeugd en Gezin 2007-2011 “Alle kansen voor alle kinderen” (Ministerie voor Jeugd en Gezin 2007)

De *integrated youth services* werken op basis van een landelijke kwaliteitsstandaard van de *National Youth Agency*. Voor het vrijwillig jeugdwerk is er ook een landelijke samenwerkingsverband: de *UK Youth*. Diverse organisaties die zich specifiek met het werken met meisjes bezighouden participeren hierin zoals de meisjes *Scouts (Girl Guides)*, *YWCA* en het *Girls Friendly Society Platform*. *UK Youth* was in de jaren negentig de *National Association for Working with Girls and Young Women*, maar die is eind jaren negentig opgeheven en verbreed om ook toegang van andere vrijwillig jeugdwerkorganisaties mogelijk te maken.

Het jongerenwerk in Engeland vindt plaats in jongerencentra, scholen, in parken, op straat en in winkelgebieden – daar waar jongeren samenkomen. Jongerenwerkmethoden zijn er voor individuele jongeren, voor het werken in kleine groepen en om jongeren via ervaringen te laten leren. Betaalde jongerenwerkers in Engeland werken zowel in het – door de overheid gefinancierde – jongerenwerk als in de vrijwillige sector. Jongerenwerkers zijn in Engeland merendeels *youth- and community workers*, omdat het jongerenwerk wordt gezien als buurtopbouwwerk met jongeren. Recente cijfers (januari 2010) laten zien dat er 775.000 mensen beroepsmatig met jongeren werken in Engeland, waarvan 77.000 mensen in het jongerenwerk (10%), 363.000 mensen in sport en recreatie (47%) en 153.000 mensen in de GGD sector. 49% van de jongerenwerkers is vrouw, 51% is man. In de andere sectoren is het percentage vrouwen vele malen groter. Ongeveer 3.4 miljoen vrijwilligers zijn actief in de sport- en recreatiesector, 1.5 miljoen in *outdoor* activiteiten en meer dan een half miljoen mensen in het vrijwillig jeugdwerk. *UK Youth* stelt dat zij 750.000 kinderen en jongeren bereikt.

Het doel van het jongerenwerk is dat jongeren ruimte krijgen om zich te ontwikkelen, om te ervaren hoe zij besluiten kunnen nemen, hun zelfvertrouwen kunnen versterken, hun relationele en communicatieve vaardigheden kunnen vergroten en leren de consequenties van hun handelen te voor- en overzien. Dat leidt naar beter geïnformeerde keuzen, veranderingen in activiteiten en verbeterde resultaten voor jongeren zelf.

De legitimering voor het jongerenwerk wordt gevormd door de *Education Act* uit 1996 waarin staat dat lokale overheden moeten bijdragen aan positieve activiteiten en participatiemogelijkheden voor jongeren. De *labour* regering heeft dit een stimulans gegeven in de nota *'Aiming high for Young people'* (juli 2007). De status van deze nota is op dit moment echter niet duidelijk, nu de nieuwe regering inzoomt op de zogenoemde *'Big Society'* (zie pagina 23).

4.1.2. Toegang van meisjes in het jongerenwerk

Meidenwerk had in de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw veel aandacht in Engeland, net als in Nederland. Er was een landelijke ondersteuningsorganisatie voor het meidenwerk, de *National Association for Working with Girls and Young Women* in Manchester. Ook WTA¹⁵ onderhield nauwe relaties met deze koepelorganisatie. Praktisch alle lokale youth services in Engeland hadden ook meidencentra, meidenactiviteiten in het jongerenwerk of op een andere manier aandacht voor de positie en het bereik van meisjes in het jongerenwerk. Het plaatselijk jongerenwerk met meisjes is in de jaren negentig echter in de marges terechtgekomen. Volgens de geïnterviewde sleutelfiguren waren oorzaken hiervan:

- Meidenwerk werd *mainstream* in het jongerenwerk en daarmee verviel voor lokale overheden de noodzaak tot extra financiering of aandacht in beleid. Ze ging ten onder aan haar eigen succes.
- Het grote aantal tienerzwangerschappen in de jaren negentig zorgde voor een wijziging in focus van de nationale overheid. Er kwam een *Teenage Pregnancy Strategy* vanuit een public health benadering. Vele meidenwerkers switchten van baan uit het jongerenwerk naar de *public health* sector. Een lector jeugd en community werk in Manchester stelt hierover dat hiermee de problematiek werd gemedicaliseerd en uit het jongerenwerk werd gehaald. Zo kon feitelijk niet meer gewerkt worden met die meisjes vanuit sociaal-pedagogische invalshoek en vanuit emancipatorische visie.

Uit de *Women's Resource Centre* rapportage blijkt dat 751 organisaties in de *voluntary (vrijwilligers) and community (buurtwerk) sector* in het begin van 2009 ook meisjes groepen hebben.

Exacte aantallen zijn er echter niet. Er zijn geen centrale statistieken beschikbaar vanuit de gemeentelijke voorzieningen (*statutory provisions*) en vele groepen werken autonoom vanuit koepelorganisaties. Zo werkt *Girl guiding UK* bijvoorbeeld met meer dan een half miljoen meisjes die in kleine groepen over heel Groot Brittannië verspreid zijn.

¹⁵ Werkontwikkeling, Training en Advies – één van de organisaties die zijn opgegaan in het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn in 1990

UK Youth heeft in 2009 het initiatief genomen om een meidenwerkconferentie te organiseren voor vrouwelijke werkers in de vrijwillige jeugdwerksector. Ook in 2010 heeft zij wegens succes in het voorgaande jaar een conferentie georganiseerd. Beide conferenties waren volledig volgeboekt met 100 meidenwerksters uit heel Engeland. Dit zijn initiatieven die er op wijzen dat de sector het werken met meiden weer op de agenda wil zetten. Voor dit onderzoek zijn de initiatieven echter nog te pril. Resultaten en methoden die werken zijn niet gevonden. Bovendien stellen geïnterviewden dat er binnen het huidige kader van bezuinigingen en de nieuwe focus van de huidige regering in Engeland geen nieuwe initiatieven te verwachten zijn.

Net als in Nederland stellen de (vrouwelijke) werkers dat het jongerenwerk meer aandacht heeft voor jongens. Ook in een aantal artikelen wordt dit in stelling gebracht. Volgens geïnterviewden is er meer prioriteit voor probleemgericht jongerenwerk wat betreft criminaliteitsbestrijding en – preventie en vandalismebestrijding, vaak veroorzaakt door jongens. Politieke aandacht voor structurele ongelijkheid in de samenleving is verplaatst naar aandacht voor individuele ‘problemen’ en vragen over gelijkheid zijn zo van het beleid weggedreven. Er zijn echter geen feiten of cijfers beschikbaar die deze aanname bevestigen, maar gezien de grote aandacht die de conferenties vanuit *UK Youth* kregen, kan voorzichtig worden gesteld dat de sector dit breed deelt.

4.1.3. Aanbod voor meiden

Vanuit lokale jongerencentra en vrijwilligers organisaties zijn er vooral inloop activiteiten en zijn er daarnaast specifieke meidengroepen, vooral in de grote steden. Zo is er een zogenoemde *Girls Gang* in Manchester, waar meiden werken aan talent- en competentie ontwikkeling en zijn er allochtone meidengroepen in bijvoorbeeld London Hackney. Een aantal meidenwerkers delen hun kennis en methoden op een website die op vrijwillige basis wordt onderhouden vanuit de Youth- and Community afdeling van de *Metropolitan University* in Manchester: www.feministwebs.com

Er is volgens de geïnterviewden meer behoefte aan ruimte voor onderlinge gesprekken. Er zijn goede ervaringen met empowermentactiviteiten als bijvoorbeeld klimmen of andere te nemen hindernissen. Via gebruik van het lichaam, door survival of sport, wordt zelfvertrouwen opgebouwd (iets kunnen, uitdagingen aangaan) en dat leidt dan tot gesprekken hierover. Daarnaast zijn de typische meisjes activiteiten als make-up sessies ook prima om een veilige omgeving te creëren waarbinnen bepaalde thema's aangesneden kunnen worden.

Er is geen aandacht voor meidenwerk in het huidige Engelse beleid, hooguit met betrekking tot tienerzwangerschappen. De economische crisis en de koerswijziging van de conservatieve overheid laten zien dat de voorzieningen voor jeugd in Engeland zwaar onder vuur staan. Over de gehele linie wordt krachtig bezuinigd. In plaats van het bestaande *Every Child Matters* beleid is er door de conservatieve regering een *Big Society* beleid in gang gezet, wat neerkomt op zelfredzaamheid van de burger, met als uitgangspunt dat de samenleving zelf de lokale dienstverlening op zich neemt dat vervolgens gefinancierd moet worden door de private sector en gerund zal worden door vrijwilligers.

4.2 Duitsland in focus

De Bondsrepubliek Duitsland is een federatie van 16 deelstaten, in het Duits *Länder* geheten, die allemaal een eigen staat vormen. De *Länder* zijn verantwoordelijk voor hun eigen bestuur en voor de uitvoering van de meeste nationale wetten en regelgeving en dat geldt ook voor het jongerenwerk. Op lokaal niveau zijn er de *Kreisen*, *Gemeinden* en *Städte*, die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de wetten en regelgeving en zorg dragen voor de voorzieningen. Op lokaal niveau vindt de coördinatie van het jongerenwerk plaats via het *Jugendamt*.

In Duitsland is het meidenwerk sinds de negentiger jaren zichtbaar door een transparante infrastructuur. De *Bundes- en LandesArbeitsgemeinschaften* zijn landelijke en regionale ondersteuningsorganisaties voor het jongerenwerk, meidenwerk én het jongenswerk die daarmee het lokale werk versterken en helpen ontwikkelen. Bovendien is de aandacht voor het werken met meisjes formeel ondersteund vanuit het federale gelijke kansen beleid en respectievelijke wetgeving. Dit is via wetgeving en beleid direct doorvertaald in de jeugdwet en het landelijke Kinder- en Jeugdplan van de Rijksoverheid, waarin specifieke paragrafen voor het bevorderen van gelijke kansen van meisjes en jongens zijn opgenomen. Die formele basis en de heldere infrastructuur heeft het meidenwerk in

Duitsland de kans gegeven zich vanuit emancipatorisch perspectief te positioneren en te ontwikkelen. In de *JugendFreizeitstätten* (de open jongerencentra en het plaatselijk jeugdwerk samen) is een 50/50 participatie zichtbaar van meisjes en jongens. Sinds 2008 vindt op overheidsniveau een verschuiving plaats richting aandacht voor jongens. In een aantal *Länder* heeft dit geleid tot initiatieven rond seksebewust werken met jongens en meisjes samen.

4.2.1. Het jongerenwerk in Duitsland

Voorzieningen voor kinderen en jongeren

In Duitsland bestaat de term '*Jugendhilfe*' en dat is jeugdzorg en jeugdwelzijnswerk samen. Nog specifiekere ondersteunt de *Kinder- und Jugendhilfe* kinderen en jongeren in hun ontwikkeling en jongeren kunnen er terecht voor hulp bij specifieke complexe problemen. Eén van de doelen van *Kinder- und Jugendhilfe* is het beschermen van kinderen en adolescenten voor mogelijke gevaren. Het gaat om ontwikkelingsgericht werk, preventie, voorlichting en hulpverlening in één.

Alle *Länder* zijn verplicht een *Landesjugendamt* te installeren dat zich onder meer bezig houdt met:

- Ondersteunen van de lokale voorzieningen voor kinderen en jongeren via advies en (bij)scholing;
- Financiële ondersteuning aan organisaties die verantwoordelijk zijn voor voorzieningen voor kinderen en jongeren om het aanbod verder te ontwikkelen en gelijk te verdelen.

Het gemeentelijke *Jugendamt* bestaat uit twee delen;

1. De *Verwaltung*; het bestuur dat de besluiten en wetten uitvoert.
2. De *Jugendhilfeausschuss* (Jeugdhulpcommissie); verantwoordelijk voor het lokale management van de voorzieningen voor kinderen en jongeren. Deze commissie bestaat uit de jeugdwelzijnsorganisaties, verenigingen, geloofsgemeenten en het lokaal bestuur. De commissie houdt zich bezig met alle facetten van het jeugdwelzijnswerk en met het oprichten van *freie Jugendhilfe* (private, vrijwillige voorzieningen voor jongeren).

Typering van het Duitse jongerenwerk

Het jongerenwerk de *Offene Kinder- und Jugendeinrichtungen (OKJE)* is deel van de *Jugendhilfe* structuur en biedt vrijetijd activiteiten voor *alle* kinderen en jongeren, zoals in jeugdhuisen, jongerencentra en andere plaatsen waar alle kinderen en jongeren kunnen komen en waar niet alleen voor specifieke doelgroepen of vanuit specifieke activiteiten wordt gewerkt. Het is dus geen straathoekwerk, ambulante jongerenwerk of bijvoorbeeld de jeugdhulpverlening. Het wordt aangeboden door vrijwilligers en door beroepskrachten in gemeentelijke jongerencentra, maar bijvoorbeeld ook in het kerkelijk vrijwillig jeugdwerk. Het OKJE wordt ondersteund door de gemeentelijke *Jugendamte*.

Het aanbod is zeer divers, maar start praktisch altijd vanuit ontmoeting en inloop. Eenmaal binnen zijn er mogelijkheden voor groepsactiviteiten, cursussen, bewegings- en creatieve activiteiten, naast café-achtige settings voor individuele ontmoeting en spel.

Een algemeen overzicht van het bereik van kinderen en jongeren door het jongerenwerk in cijfers is slechts gevonden over de '90-er jaren (van Santen e.a. 2003). Per 100.000 kinderen en jongeren tussen de 10 en 25 jaar bezocht 51,1% de centra met beroepskrachten en 42% de vrijwillige jeugdcentra. Er waren destijds grote verschillen zichtbaar tussen West- en Oost-Duitsland. Deze cijfers liggen overigens veel hoger dan het (huidig) bereik in Nederland van het jongerenwerk.

Algemene trends in het Duitse jongerenwerk

Voor de hoger geschoolde jongere vindt het open jongerenwerk in Duitsland. Dat is een ander beeld dan de Nederlandse jongerencentra laten zien. Een reden kan zijn dat de Duitse OKJE vooral focussen op inloop en ontmoeting en minder op vorming en educatie. Een vergelijkbare trend als in Nederland is dat de cultuurcentra in Duitsland steeds meer de lager geschoolde jongeren trekken met cultureel georiënteerde projecten en activiteiten. Dat kan zowel in Nederland als in Duitsland een reden zijn voor lokale beleidsmakers en politici om meer middelen vrij te maken voor culturele centra. Zij willen namelijk vooral de meer kwetsbare doelgroep kunnen bereiken.

Het aantal jongerencentra in Duitsland is in de loop van de jaren constant gebleven met een gemiddelde van 18.000 voorzieningen, terwijl het aantal beroepskrachten sterk terugloopt. Waren er in 1998 in totaal 33.000 arbeidsplaatsen, in 2002 zijn dat er 31.734, in 2006 nog 19.800 over geheel Duitsland. In Oost Duitse deelstaten is de terugloop 51%, in West Duitse deelstaten is dat 36%. De beroepsgroep wordt ook ouder, omdat er mede in de huidige crisis en een ambtenarenstop in Duitsland geen nieuwe beroepskrachten worden aangesteld. Het werk wordt steeds vaker gedaan door tijdelijke arbeidskrachten, studenten en vrijwilligers.

Mede door deze terugloop in beroepskrachten zijn er vragen over het professionele handelen, innovatie en sociaal pedagogisch werken met kinderen en jongeren, oftewel over de juiste aanpak in aansluiting op de huidige specifieke behoeften van jongeren, vooral als het gaat om seksespecifiek werken met meiden. Vernieuwingen in de sector en behoud van kwaliteit zijn een aandachtspunt.

Het gevaar is aanwezig dat het jongerenwerk hierdoor minder makkelijk inspeelt op huidige trends. Dat kan een reden zijn dat het jongerenwerk zich niet aangesproken voelt om te anticiperen op nieuwe trends, zoals de trend richting specifiek jongenswerk, dat nu gestimuleerd wordt vanuit de federale overheid (zie 4.2.1.).

Net als in Nederland is er echter weinig actueel onderzoek beschikbaar naar het aanbod en de effecten van het jongerenwerk voor de doelgroepen. De *Bundes Arbeits Gemeinschaft Offene Jugendarbeit* stelt dat de discussie over het jongerenwerk in Duitsland lijdt onder het gegeven dat er nauwelijks empirische kennis beschikbaar is over de functie, de effectiviteit en efficiëntie van het werkterrein. Hoewel dit noodzakelijk is voor het bewijzen van de relevantie van dit werk binnen de gezamenlijke context van de *Kinder- und Jugendhilfe*. Dat gemis wordt ook in Nederland gevoeld.

4.2.2. Toegang van meisjes in het jongerenwerk in Duitsland

Meidenwerk in Duitsland

Het meidenwerk behoort in Duitsland tot het standaardpakket van de jeugdsector. Het meidenwerk in Duitsland kent een emancipatorische en feministische grondslag en stelt zich ten doel gelijke rechten en kansen van meisjes te bewerkstelligen ten opzichte van jongens. Het Duitse kinder- en jongerenwerk is een belangrijk kanaal voor dit emancipatiebeleid.

Typen meidenwerk in Duitsland

Er zijn drie verschillende soorten meidenwerk in het open jongerenwerk in Duitsland:

- Meidengroepen in algemene jongerencentra waar specifieke meidenactiviteiten met een vrouwelijk jongerenwerkster plaatsvinden;
- Het jongeren centrum met specifieke openingstijden enkel voor meiden;
- Meidencentra (erg weinig aanwezig).

Er zijn geen cijfers bekend over aantallen meidencentra, frequentie openingstijden, type activiteiten e.d. Op internet zijn echter vele en diverse *MädchenTreffs* te vinden. Dit betreft vooral de eerste en tweede vorm. Specifieke meidencentra zijn er volgens Holger Schmidt (zie noot 5) niet veel. Als ze er zijn, gaat het vooral om plekken voor specifieke groepen, zoals in Gladbeck het *Internationales Mädchen Treff* waar allochtone en autochtone meiden met christen- en moslim achtergrond samen komen, en waar ook met de ouders van deze meiden wordt gewerkt. Dialoog is de doelstelling van dit centrum. Professionals daar en dat zijn niet alleen vrouwelijke werkers, hebben speciale trainingen gekregen om in dit centrum te werken. Ze zijn bovendien deel van de structuur van het *Jugendamt* en kunnen zo een brug slaan naar de andere jeugdvoorzieningen in de regio.

Waarom is meidenwerk in het jongerenwerk nodig?

Volgens de geïnterviewden in de sector en uit het onderzoek van Schmidt (verwachte publicatie 2011) blijkt dat sekse specifiek werken:

- Het zelfbewustzijn van meisjes versterkt en hen ondersteunt in hun persoonlijke ontwikkeling en toekomstkeuzen.
- Zich zo (ook) specifiek kan richten op conflictbeheersing (weerbaarheid) en zelfreflectie en erkenning van verschillen tussen meisjes en jongens.

- Kansen biedt voor een specifieke benadering en werving van meiden¹⁶.
- Aansluit op de behoeften van de meiden, doordat de activiteiten voor meiden een andere uitstraling hebben. Dat betekent vooral ook dat ze niet 'overruled' worden door jongens in dezelfde activiteit.
- Ruimte biedt voor directe interactie en mogelijke vermindering van sekse ongelijkheid door jongens. De meiden komen namelijk in een meisjescentrum samen. Dat geeft meisjes ruimte om fouten te mogen maken en biedt ruimte voor opvang in crisis situaties (signalering).
- een andere benadering behoeft in het sociaalpedagogisch handelen (met betrekking op naar binnen gericht denken, piekergedrag, seksualiteitsvragen, relaties). Het puberbrein van meisjes is een ander puberbrein dan die van jongens.

Doelgroepen en thema's

Actuele aandachtgebieden voor het jongerenwerk zijn:

- Beroepsoriëntatie;
- Gezondheid (eetpatronen, seksualiteit en relaties, pesten);¹⁷
- Eigen activiteiten voor migrantenmeiden.

Beroepsoriëntatie, overgang van school naar werk en participatie

Meisjes maken veel minder gebruik van de digitale mogelijkheden dan jongens in Duitsland. Ook kiezen meisjes voor specifieke vrouwenberoepen. Participatie van meisjes in verenigingen, politieke partijen en andere buitenschoolse verbanden is veel lager dan participatie van jongens.

Gezondheid, met name overgewicht, beweging

In de puberteit nemen gewichtsproblemen onder meisjes toe in relatie tot ontevredenheid over hun lichaam. Media, maar ook de traditionele rolpatronen in Duitsland spelen een rol, en vaak ook de rolpatronen binnen het gezin. Het jongerenwerk kan met deze groep in een veilige omgeving en met een specifiek pedagogische aanpak werken aan beeldvorming, voorlichting en preventie.

Eigen activiteiten voor migrantenmeiden

Voor allochtone meisjes in het jongerenwerk worden activiteiten ontwikkeld die uitgaan van hun eigen sociale leefomstandigheden en oriëntaties vanuit hun eigen perspectief, ook vanuit de diverse etnische perspectieven en achtergronden. Ook biedt dit gelegenheid voor interculturele dialoog en ontmoeting.

Deze meisjes hebben een eigen startpunt, een ontmoetingsplek nodig om te kunnen integreren. Daar is specifieke deskundigheid voor nodig, ook om te werken met de moeders én vaders, peers en de moskee. Punt van aandacht is de kwaliteit van de professionele jongerenwerkers en jongerenwerksters, zeker in het licht van eerder beschreven terugloop van de beroepskrachten. Het *Deutsches Jugend Institut (DJI)* pleit hierbij voor hernieuwde aandacht in de huidige opleidingen op dit punt. Een al eerder aangehaald voorbeeld uit Nordrhein-Westfalen is in bijlage 1 beschreven als *good practice*: het *Internationales MädchenTreff Gladbeck*, waar gewerkt wordt aan de dialoog tussen moslimmeiden en christenmeiden. Er is veel contact met de ouders. Ook *Die Perle in Essen* is succesvol door deze heldere keuze.

Bereik

Normaliter bereikt het jongerenwerk de doelgroep tussen 6 en 27 jaar. In de jongere doelgroep (kinderen tot 12 jaar) is er een 50/50 bereik van meisjes en jongens. Dit wordt toegeschreven aan de aandacht die vanuit de landelijke overheid jarenlang is gegeven aan het meisjesbeleid (zie onder 4.3.1).

In het *Jugendfreizeitstaettenbericht*¹⁸ van de *Senatsverwaltung* in deelstaat Berlijn (december 2005) wordt dit bevestigd. De gelijke toegang tot het jongerenwerk van meisjes en jongens wordt daarin toegeschreven aan de jarenlange aandacht, zowel in politiek als in de praktijk, voor genderspecifiek werken met meisjes. Daardoor worden meisjes beter bereikt en stromen ze ook gemakkelijker in voor reguliere activiteiten.

¹⁶ Volgens geïnterviewden is de PR van jongerenvoorzieningen sowieso slecht

¹⁷ Deutsches Jugendinstitut, 2007

¹⁸ Bildung für Berlin ; Jugendfreizeitstaetten in Berlin / Jugendarbeit. – Senatsverwaltung für Bildung, Jugend und Sport, Berlin, Dezember 2005

Anderzijds blijkt echter ook dat meisjes uit de oudere leeftijdscategorieën slechter bereikt worden. De verhouding verschuift van 1 : 1 naar 1 : 3. Was dit bereik nog 48 % van meisjes tussen de 6 en 13 jaar, in de leeftijdsgroep van 22 – 26 jaar is dit nog slechts 25 %. In de vergelijking met Nederland valt met name het hogere bereik onder oudere tienermeisjes op: voor 14-17 is het bereik in Duitsland onder meisjes 41.4 % en voor 18-21 jarigen is het 33 %.

Naarmate meiden ouder worden, komen ze minder in de jongerencentra ten opzichte van de jongere meisjes. Dat kan verklaard worden doordat:¹⁹

- Jongere meisjes eerder de geborgenheid zoeken van een centrum dan de oudere meiden vanaf 18 jaar. In die jongste leeftijdscategorie geldt bovendien dat jongens buiten spelen. Ook dat verklaart waarom de centra een grote toeloop hebben van jongere meisjes.
- Ouders van met name voor jongere meisjes de centra een veilige omgeving vinden.
- De oudere meiden in de puberteit ook andere plekken zoeken voor ontmoeting, vaker oudere vrienden hebben en hun relaties binnen school of werk hebben.
- Oudere meiden bovendien sneller naar de culturele centra trekken.
- Omgangsvormen en subcultuur van vele jongerencentra eerder jongens dan meisjes aanspreken als ze wat ouder worden.
- Er een ondervertegenwoordiging van oudere etnische meisjes van met name Arabische achtergrond in de centra.

Openingstijden

De openingstijden van de jongerencentra zijn over het algemeen niet jeugd-typisch, want niet aan de vrije tijd gekoppeld. Slechts een gering aantal centra kent late avond openingstijden, vooral voor de oudere jeugd en jong volwassenen (ook in de weekenden). De avond openingstijden worden voor 75% aangeboden door de *Freie Träger* in Duitsland. Vaak is de vraag gesteld of je met langere of andere openingstijden ook een hogere bezoekersgraad krijgt of ander publiek binnenhaalt. Die aanname lijkt te kloppen.

Inloop- en ontmoetingsfunctie

In aansluiting op de Nederlandse discussie of inloopactiviteiten al dan niet gefinancierd moeten worden met overheidsgelden, stellen geïnterviewden in Duitsland dat inloopactiviteiten niet ten koste mogen gaan van projectmatige activiteiten. Het is een manier om de meiden en jongens te bereiken en het biedt ze ruimte om hun eigen creativiteit te ontplooiën, te ontspannen en open te communiceren met elkaar en van hun fouten te kunnen leren. Dat niet-formele element in het jeugd- en jongerenwerk is van belang voor hun persoonlijke ontwikkeling en indirect daardoor ook van belang voor hun carrière perspectief en de ontwikkeling van hun leervermogen. Dat maakt meidenwerk in het jongerenwerk nodig, vooral voor specifieke groepen meiden die onder speciale voorwaarden naar het centrum mogen komen, zoals allochtone meiden of gehandicapte meiden.

Inrichting en positie van het accommodatiegebonden jongerenwerk

Ook in Duitsland bepalen zowel het uiterlijk als de inrichting van de jongerencentra het type bepalen bezoekers. Ook de positie in het dorp of de stad is van belang, met name voor de toegankelijkheid. Zeker bij meisjes en gehandicapten is dit een belangrijk gegeven. Als het gebouw een zakelijke en 'jongensachtige' uitstraling heeft (flipperkasten, biljart- en pooltafels, tafeltennis), zullen meisjes minder snel het pand bezoeken.

In twee jongerencentra in Duitsland zoals in Dortmund is gekozen voor het maken van een open plek speciaal voor meisjes midden in de ontmoetingsruimte, waar ook de jongens komen. Er is een verhoogd plateau gemaakt in de grote ruimte en op dat verhoogde plateau is een meidenplek gecreëerd. Alleen meiden zijn daar toegestaan, maar het is een open ruimte, dus kan er vanaf die plek nog steeds gepraat worden met de jongens en naar ze gekeken worden (en vice versa). Dit concept lijkt bij de meiden zeer aan te slaan en er is een veel evenrediger gebruik van het jongeren centrum door meisjes en jongens.

¹⁹ Aldus de heer Wolfgang Witte, beleidsmedewerker *Jugendarbeit* bij de *Senatsverwaltung für Bildung, Wissenschaft und Forschung Berlin* en bevestigd door de heer W. Schmidt, onderzoeker Universiteit van Dortmund.

4.2.3. De huidige beleidsdiscussie in Duitsland

Was er vanaf de jaren '90 vooral aandacht voor meiden vanuit het gelijke kansenbeleid van de overheid, nu verplaatst zich dit richting speerpuntenbeleid richting jongens, met daarnaast aandacht voor kinderopvang en ontwikkeling van gezinscentra. Dit alles heeft gevolgen voor het jeugd- en jongerenwerk, omdat de middelen voor het ontwikkelen van gezinscentra, verbeteringen in de kinderopvang en jongensprojecten uit de algemene jeugdbudgetten moeten komen. Daarmee komt ook verminderde aandacht voor het meidenwerk in beeld. De positie van het meidenwerk in het gelijke kansen beleid staat hierdoor ook ter discussie. De deelstaten Nordrhein-Westfalen en Berlijn beantwoorden dit door genderbewust werken met zowel jongens als meisjes te starten.

Aandacht voor meiden vanuit de overheid

Op nationaal niveau is het *Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend* (Ministerie van Familie, Senioren, Vrouwenzaken en Jeugd) verantwoordelijk voor de centrale programma's uit het jeugdbeleid van de Duitse overheid en voor de interactie van het jeugdbeleid met andere beleidsgebieden.

Verdere activiteiten van dit Ministerie zijn:

- Het ondersteunen en financieren van nationale en regionale vrijwilligersorganisaties in de jeugdwereld met aandacht voor hun diversiteit qua waarden, inhoud, methodes en werkprocessen.
- Hoofdverantwoordelijkheid voor bestaande nationale regelgeving, zoals implementeren van het *Sozialgesetzbuch, Achtes Buch, Kinder und Jugendhilfe*.
- Implementeren van het *Kinder und Jugend Plan (KJP)*.

Het landelijk Kinder en Jeugdplan is een belangrijk instrument voor de ondersteuning van kinderen en jongeren. Het gebruikt bevindingen van evaluaties en resultaten van voorbeeldprojecten voor de verdere ontwikkeling van voorzieningen voor kinderen en jongeren en huurt onafhankelijke deskundigen in om onderzoek te doen naar de positie van jongeren in Duitsland.

Gelijke kansen beleid doorvertaald in de Jeugdwet

Het bredere gelijke kansen)beleid in Duitsland is de basis en wordt uitgevoerd door hetzelfde ministerie. Gelijke aandacht voor meisjes en jongens is vervolgens verankerd in de wet *Kinder- und Jugendhilfe Gesetz*.

Er zijn specifieke paragrafen in deze kinder- en jeugdwet opgenomen die het recht op gelijkheid tussen meisjes en jongens wettelijk verankeren. Eén paragraaf - § 9 Nummer 3 SGB VIII - vermeldt de verplichting voorzieningen te realiseren voor kinderen en jongeren, met gelijke toegang voor meisjes en jongens op grond van hun specifieke behoeften en wensen al dan niet vanuit achterstandsituaties in ontwikkeling, sekseverschillen e.d.

Het Federale Kinder- und Jugend Plan (KPJ) van het *Bundesministerium* kent sinds 2001 specifieke paragrafen over gelijke kansen voor meisjes en jongens en meiden- en jongenswerk. Daarmee is Gender Mainstreaming verankerd in het kinder- en jeugdbeleid. Alle voorzieningen die gefinancierd worden via dit KPJ dienen gelijke kansen beleid te realiseren.

In de allereerste paragraaf (1) over de algemene beginselen van het KPJ is wordt het gelijk behandelen van meisjes en jongens één van de drie leidende beginselen genoemd. Vervolgens stelt het KPJ in haar overzicht van subsidiedoelen en -programma zeven specifieke aandachtsgebieden in het kinder- en jeugdbeleid voor. Eén daarvan is gelijke behandeling van meisjes en jongens, meiden- en jongenswerk.

Alle voorzieningen die gefinancierd worden via dit KPJ dienen gelijke kansen beleid te realiseren. Hoe, dat is aan de voorzieningen zelf. Op *Länder* niveau kan dit nader worden uitgewerkt. In Duitsland zijn de *Landern* autonoom. De federale overheid stelt kaders.

Vanuit dit landelijk *Kinder- und Jugendplan* (KJP) van de Bondsrepubliek Duitsland is tussen 1991 en 1996 jaarlijks 5 miljoen Deutsche Mark beschikbaar gesteld voor het Modelprogramma "*Mädchen in*

die *Jugendhilfe*” om toegang van meisjes in het jeugd- en jongerenwerk in heel Duitsland te bevorderen. Daarna, tot einde 2000, heeft het *Bundesministerium* 3 miljoen DM per jaar beschikbaar gesteld voor dit doel.

Met deze middelen is in de jaren '90 een stevige infrastructuur neergezet met landelijke en regionale verbanden voor het meidenwerk, de eerder besproken *BAG Mädchenarbeit*.

Er zijn bovendien 30 praktijkprojecten, maar ook centrale aanstellingen voor specifieke meisjesbeleid geïnitieerd in de federale jeugdverbanden.

Kinderrechtenverdrag als anker

Voor de nationale uitvoering van het Universele Verdrag voor de Rechten van het Kind van de Verenigde naties heeft het Federale Ministerie een landelijk *actieplan “für ein Kindergerechtes Deutschland”* (2005-2010). In dit actieplan staat dat de federale regering inspanningen zal doen om grotere gendergelijkheid en actieve deelname van meisjes te versterken (toename empowerment).

Sinds 2008 richt de federale overheid haar beleidsmatige pijlen vanuit ditzelfde gender Mainstreaming beleid op jongens:

De PISA studie 2009²⁰ en Duits onderzoek tonen aan dat jongens slecht scoren in onderwijs ten opzichte van meisjes en blijven kiezen voor traditionele rolpatronen en dito beroepen.

Het Bundesministerium heeft sinds 2009 een nieuwe beleidsstrategie om emancipatie van jongens en mannen te bevorderen. Dit streven, samen met de middelen die worden ingezet om de ondersteuning en opvang van gezinnen met kinderen onder de 3 jaar beter te regelen heeft geleid tot een verschuiving in het beleid die ten koste zal gaan van de specifieke middelen en aandacht voor meisjes.

4.2.4. Jongens en meisjes samen in Berlijn en in Nordrhein-Westfalen

De jeugdsector is in vele deelstaten haar positie nog aan het zoeken wat betreft de federale beleidswijziging richting aandacht voor jongens, met uitzondering van Nordrhein-Westfalen (verder NRW) en de regio Berlijn. Deze twee deelstaten kiezen voor een gecombineerde aanpak in het werken met meisjes én jongens. De aandacht voor meidenwerk is in deze regio's al langer steviger verankerd doordat beide deelstaten het *Gender Mainstreaming* beleid hebben opgenomen in de *Länder Gesetze*.

Nu de landelijke overheid focust op jongenswerk, willen Berlijn en NRW voorkomen dat ook in deze Ländern de twee doelgroepen tegen elkaar worden uitgespeeld in financiële aandacht.

Uitgangspunt van de *Berliner Fachstelle Geschlechterbewusste Mädchen und Jungenarbeit, Landesarbeitsgemeinschaft Mädchenarbeit NRWen LandesArbeitsgemeinschaft Jungenarbeit in Nordrhein-Westfalen*²¹ is dat jeugdbeleid altijd seksspecifiek werken betekent vanwege verschillen in socialisatie en uiting van problemen van meisjes en jongens. Daardoor blijft ook bij beroepskrachten de roep om specifieke aanpak bestaan. Thema's zijn dan 'sekse en geweld', 'sekse en gezondheid', 'sekse en culturele diversiteit', 'sekse en rollen in familieverband', 'sekse en onderwijs'.

In het werken met meisjes gaat het vooral om empowerment en themagericht werken aan ongelijkheid in macht- en middelenverdeling tussen de seksen en traditionele seksspecifieke dominantie- en geweldsmechanismen. Bij jongens gaat het om dezelfde thema's, maar dan vanuit de benadering dat jongens te lijden hebben onder hun eigen rolpatronen.

Op beleidsniveau is al een en ander verankerd, zo is het een verplichting voor alle gebieden in de pedagogische praktijk in Berlijn en in Nordrhein-Westfalen om jongens en meisjes gelijke toegang te bieden in het kader van *Gender Mainstreaming* beleid van de overheid.

Er is in beide lidstaten en vooral in NRW gekozen voor seksebewust werken in andere beleidsterreinen, zoals in diversiteitsbeleid, onderwijs, culturele educatie en vorming, werkgelegenheid en sociale zekerheid in samenwerking met jeugdbeleid.

NRW trekt hier jaarlijks 775.000 euro voor uit vanuit het *Kinder- und Jugendförderungsplan des Landes NRW* (par. 4 en 10). De *Berliner Richtlinien* hebben deze verankering ook sinds 2004. In de *Leitlinien zur Verankerung der geschlechterbewussten Ansätze in der pädagogischen Arbeit mit*

²⁰ OECD internationaal toetsingsprogramma van studieresultaten.

²¹ Ondersteuningsorganisaties in de *Länder* voor professionalisering, kennisuitwisseling en verbinding tussen de diverse beleidsterreinen waarin met meisjes en jongens wordt gewerkt. Hun grondslag ligt in paragraaf 9 van het *Kinder- und JugendhilfeGesetz*.

Mädchen und Jungen in der Jugendhilfe (Berliner Leitlinien), wordt dit Gender Mainstreaming niet beschouwd als een doel op zich, maar als een strategie om deze gelijke toegang te realiseren. Zo worden beroepsstandaarden met betrekking tot seksespecifieke pedagogiek gedefinieerd en aanbevelingen gegeven voor implementatie daarvan. Ook is er in Berlijn een handboek Kwaliteitsmanagement voor het jongerenwerk uitgebracht met onderdelen over seksespecifiek werken.

Kansen voor de Berlijnse praktijk

De praktijk heeft nog onvoldoende handvatten en methoden om doelgericht met jongens te werken. Ook vanuit de opleidingen kan er nog niet voldoende kennis en kunde worden geboden wat betreft het ontwikkelen van jongens in pedagogische en psychologische context, maar ook wat betreft een gericht aanbod voor de jeugdsector. Opleidingen moeten zich ook meer gaan focussen op een andere houding en professionaliteit van de toekomstige werkers evenals in het bij- en herscholingsaanbod van huidige jeugdwerkers. Ook is er een tekort aan middelen hiertoe.

Gerichte ondersteuning vanuit de *Sozialpädagogisches Fortbildungsinstitut Berlin Brandenburg* (SFBB) en vanuit de gespecialiseerde instellingen is nodig om beroepskrachten te overtuigen van de noodzaak tot seksespecifiek werken met *beide doelgroepen*, door:

- Beschikbare tijd om met collega's te reflecteren over eigen (voor-)oordelen en het ontwikkelen van een professionele houding m.b.t. sekserollen en stereotypen;
- Ideeën en mogelijkheden voor doelgroepgerichte omzetting van projectaanbod;
- Toegang tot kennis om de actuele ontwikkelingen in de wetenschappelijke vakdebatten en actueel materiaal te volgen;
- Toegang tot pedagogische bronnen en concepten, methoden, materialen en media;
- Flexibele advies en ondersteuningsmogelijkheden voor overdracht van opleiding en beroepsmatige competenties in de pedagogische praktijk;
- Opleiding en nascholing.

Kansen voor de praktijk in Nordrhein West Falen

Meisjes die bereikt worden door het meiden- en jongerenwerk zijn over het algemeen ouder dan jongens en hoog geschoold. Dat is een risico als het gaat om de beleidsaandacht. Die focust op toegang van kwetsbare groepen. Men ziet de volgende kansen:

- Samenwerking met de docenten van de (nieuwe) brede scholen (*Ganztagschule*) en het jeugd- en jongerenwerk. Dat biedt kansen om ook de meer kwetsbare groepen te bereiken en vooral de jongere groepen. Er ligt volgens de *FUMA*²² een uitdaging in het samenwerken tussen leraren en jongerenwerkers op het snijvlak van formeel onderwijs en het niet-formeel leren. Het onderwijs kent andere doelstellingen dan het jeugdwerk en moet ook andere uitkomsten laten zien. Die verschillende eisen zijn een spanningsveld, waar ondersteuningsorganisaties en beleid in moeten samenwerken om tot nieuwe inzichten en strategieën te komen. Ook opleidingen kunnen hier een rol in spelen.
- Focus op de inhoud van de activiteiten. Ontdek wat werkt voor beide groepen en waar eventueel nog een specifieke gender specifieke benadering nodig is. Bijvoorbeeld seksebewust werken kan in projecten met jongens en meiden samen, door de dialoog tussen beide seksen te stimuleren. Een voorbeeld is het *Projekt Gender Parkurs*.
- Inzetten op de nóg jongere kinderen. Het blijkt in Duitsland dat kinderen van verschillende seksen al vanaf zeer jonge leeftijd niet samen spelen. Dat gebeurt weinig buiten schooltijd, maar ook niet op school. Daar moeten nieuwe 'samenspel' instrumenten voor geboden worden. Zo heeft een project Roberta in het Roergebied Lego robotjes voor meisjes ontwikkeld, die stoer genoeg waren om samen met de jongens (die altijd al robotje spelen met Lego) te laten samen spelen.
- Durven kiezen voor een seksespecifieke benadering als dat voor bepaalde doelgroepen gewenst is zoals migrantenmeiden. Deze meiden worden in het reguliere tiener- en jongerenwerk moeilijk bereikt door etnische, culturele en religieuze achtergronden. Ook is er meer samenwerking nodig met de ouders van migrantenmeiden en jongens. Dat vereist een specifieke aanpak. Een goed voorbeeld is het *Internationales MädchenTreff Gladbeck* die met zowel autochtone als allochtone

²² FUMA Fachstelle Gender NRW – *Geschlechtergerechtigkeit in der Kinder- und Jugendhilfe* bevordert de ontwikkeling en implementatie van genderspecifiek en genderbewust werken in het pedagogisch werken met meisjes en jongens in NoordRhein Westfalen.

jongerenwerkers werkt en moslimmeiden en christenmeiden trekt. Er is veel contact met de ouders. Dialoog is het uitgangspunt van dit meidencentrum. De jongerenwerkers draaien vervolgens volledig mee in het algemene jeugdbeleid van de stad en kunnen zo gemakkelijk de brug slaan naar het reguliere jongerenwerk. Ook *Die Perle* in Essen is succesvol door deze verbinding. De FUMA benadrukt ook dat de *Freie Träger* een belangrijke positie hebben in het werken met deze groepen. Samenwerking met het vrijwillig jeugdwerk is derhalve cruciaal.

Cross work en Ko Edukatie is de nieuwe trend voor seksebewust werken

In Nordrhein Westfalen en in de deelstaat Berlijn zijn strategische keuzen gemaakt om, in plaats van doelgroepgericht of seksespecifiek werken met meisjes of jongens, te zoeken naar projecten en activiteiten die voor beide doelgroepen relevant en interessant zijn. Deze methodieken worden cross work en *Ko – Edukation* genoemd. De focus ligt dan meer op thema's die voor beide doelgroepen interessant en relevant zijn zoals geweld en bescherming, gezondheid en media invloeden op gezondheid (anorexia bij meisjes, hormoongebruik bij sporten, body building van jongens), verschil in gebruik van internet (social media of games), communicatievaardigheden, conflictbeheersing en doorzettingsvermogen voor beide seksen en deze thema's spreken ook kwetsbare groepen aan. Seksebewust werken wil niet zeggen dat alleen vrouwelijke werkers of docentes met meisjes kunnen werken. Of mannelijke jongerenwerkers alleen met jongens. In Nordrhein Westfalen worden door zowel mannelijke als vrouwelijke werkers meisjes en jongens samen gestimuleerd om gesprekken en discussie aan te gaan over traditionele rolpatronen, seksualiteit en relaties in het *Gender Parkurs Project*. Het *Gender Parkurs Project* is beschreven als good practice in bijlage 1.

5 Conclusies

Jongerenwerk in Nederland, kenmerken en bereik

Het jongerenwerk in Nederland richt zich op vrijetijdsbesteding, talentontwikkeling en vorming, en op hulp of preventie bij problemen en overlast. Gemeenten en organisaties voor jongerenwerk verschillen soms in het accent dat zij leggen op het doel overlastbestrijding. Voor gemeenten is dit een doel van het jongerenwerk op zich, terwijl organisaties voor jongerenwerk dit eerder als een mogelijk effect van hun inspanningen beschouwen. De doelstellingen van het jongerenwerk verschillen van gemeente tot gemeente en van organisatie tot organisatie. Ze zijn daarnaast breed, en de positie van het jongerenwerk ten opzichte van andere voorzieningen voor jongeren is niet altijd helder gedefinieerd.

Het jongerenwerk richt zich in de eerste plaats op alle jongeren, en in de tweede plaats op jongeren uit kwetsbare groepen. In de praktijk blijkt dat het jongerenwerk vooral de jongeren uit kwetsbare groepen bereikt. Allochtonen en tieners vormen belangrijke doelgroepen. Ook meiden vormen van oudsher een aparte doelgroep. Het jongerenwerk bereikt naar schatting ongeveer tien procent van de Nederlandse jongeren.

Uitwerking van het jongerenwerk in Nederland voor meisjes

Er zijn geen betrouwbare cijfers bekend over het bereik van meisjes door het (algemeen) jongerenwerk. Afgaande op de cijfers en schattingen die we hebben kunnen verzamelen lijkt het bereik onder meisjes tussen 10 en 30 procent te liggen (een verhouding jongens-meisjes van maximaal 1:3).

De voornaamste redenen die daarvoor gegeven kunnen worden zijn:

- Meisjes hebben een andere belangstelling dan jongens. Ze willen graag ‘typische meisjesdingen’ doen; hebben een voorkeur voor activiteiten in plaats van zomaar samenkomen in een inloop, en voelen zich minder aangesproken door de wat meer ruige activiteiten die vaak in jongerencentra worden georganiseerd.
- Er lijkt van het gemengde aanbod in het jongerenwerk een uitsluitende werking uit te gaan voor meisjes. Zij voelen zich niet aangesproken door deze gemengde activiteiten. Dit geldt met name voor de inloopactiviteiten die een bepaalde groep, overwegend jongens, aantrekt.
- Meisjes hebben behoefte aan een eigen plek voor meiden alleen, al dan niet vanwege de eisen die ouders stellen.
- De accommodaties voor het jongerenwerk zijn onveilig en onaantrekkelijk voor meisjes.
- Meisjes komen niet als jongerenwerkers onvoldoende ingesteld zijn op meisjes. Contact en oprechte interesse zijn essentieel.
- Er lijkt een verschuiving in het beleid van gemeenten te zijn waardoor het jongerenwerk vooral een bijdrage aan het bestrijden van overlast moet leveren. Daardoor is er minder aandacht voor meisjes en meidenwerk en worden meisjes minder goed bereikt.

Het meidenwerk richt zich deels op specifieke problemen waar meisjes mee te maken krijgen. Er is veel aandacht voor het versterken van het zelfbeeld, seksuele bewustwording en weerbaarheid. Het aanbod wordt gekenmerkt door relatief veel huiskamer groepen waar meisjes problemen en ervaringen kunnen uitwisselen en activiteiten die zij zelf hebben georganiseerd.

Bij organisaties voor jongerenwerk in Nederland overheerst het beeld dat apart meidenwerk dé manier is om meiden te bereiken. Dit geldt niet alleen voor allochtone meisjes die anders niet aan de activiteiten zouden mogen deelnemen. Ook autochtone meisjes lijken het algemeen jongerenwerk onvoldoende te zien als een voorziening die er ook voor hen is. Toch is het goed mogelijk om ook met het gemengde aanbod goed bij meisjes aan te sluiten.

Of om binnen het aanbod zowel gemengde activiteiten te hebben, naast activiteiten die zich meer op jongens of juist meer op meisjes richten. Hiervoor is seksbewust werken binnen het hele aanbod noodzakelijk. Organisaties voor jongerenwerk richten zich om meiden te bereiken vrijwel uitsluitend op specifieke meidenactiviteiten. Ze lijken er niet bewust naar te streven met gemengde activiteiten ook goed bij meiden aan te sluiten en het seksbewust werken lijkt grotendeels uit beeld te zijn verdwenen.

Emancipatie in het jongerenwerk in Duitsland en Engeland

Duitsland en Engeland laten allebei een ander beeld zien wat betreft de aandacht voor meisjes en de positie van het meidenwerk. In Engeland was de toegang van meisjes in het jongerenwerk in de negentiger jaren hoog, maar nu is dit nauwelijks meer zichtbaar. Dat is vergelijkbaar met de Nederlandse situatie. Zowel in Engeland als hier in Nederland wordt vanuit het werkveld gesteld dat meisjes hernieuwde aandacht nodig hebben vanuit emancipatorisch perspectief en nu tussen wal en schip raken in het jongerenwerk, maar ook daarbuiten. Ook is cruciaal dat de kennis die is opgedaan in het werken met meiden, gedocumenteerd en beschikbaar gesteld wordt, opdat deze niet verloren gaat en methodieken verder ontwikkeld en verbeterd kunnen worden.

In Duitsland is vanuit het landelijk beleid veel aandacht geweest voor de positie van meisjes en dit heeft bijgedragen aan een sterke positie van het meidenwerk in het jeugdwerk. Om toegang van meisjes in het vrijwillig- en professioneel jongerenwerk te garanderen, te erkennen en zichtbaar te maken in feiten en cijfers, blijkt een wettelijke verankering nodig. Dat laat de Duitse situatie goed zien. Het bredere gelijke-kansen-beleid van de overheid is daar vertaald naar de jeugdwetten en jeugdbeleidsplannen van zowel landelijke als regionale overheden. Het bereik wordt geraamd op 50 procent voor meisjes tot een jaar of 14. Dit is flink hoger dan het bereik van 30 procent onder meisjes dat voor Nederland wordt geschat. De laatste jaren is hierin wel verandering opgetreden en is de beleidsaandacht aan het verschuiven naar jongens. Twee deelstaten, Nordrhein-Westfalen en Berlijn, lopen nu voorop met strategieën voor het seksebewust werken met zowel jongens als meisjes. Hoewel er ook sprake is van een verschuiving van middelen hoeft deze aanpak niet perse ten koste te gaan van meisjes, en kan deze invalshoek ook voor Nederland interessant zijn. Het bevordert de toegang ook voor meisjes, maar biedt tegelijk kansen om op een andere meer emancipatorische manier met jongens te werken.

Succesfactoren voor emancipatie van het jongerenwerk

Om in het jongerenwerk beter aan te sluiten bij de behoeften van meisjes en zebeter te bereiken, zijn de volgende aspecten van belang gebleken:

- Voldoende tijd en aandacht besteden aan het leggen van contact met meisjes. Via de meiden zelf, maar ook via de ouders en bijvoorbeeld de school. Meisjes zijn minder vaak op straat te vinden, dus zoek ze thuis of op school op. Ook blijkt een doorgaande lijn met het kinderwerk een goede manier om meisjes binnen te houden.
- De competenties en kenmerken van jongerenwerkers. Vrouwelijke jongerenwerkers hebben een meerwaarde, maar geslacht is niet doorslaggevend. Om met gemengde activiteiten meisjes te trekken is de aanwezigheid van een vrouwelijke werker nog belangrijker dan bij specifieke meidenactiviteiten. Een meidenwerker moet een vertrouwensrelatie met de meisjes kunnen aangaan, veiligheid bieden en voor ze open staan.
- Meisjes willen graag gezellige maar ook nuttige activiteiten, dus geen open inloop zonder programma. In eerste instantie is het van belang aan te sluiten bij de belangstelling van meisjes. In een latere fase kunnen activiteiten worden aangeboden waar ze in eerste instantie niet op af zouden komen maar die bijdragen aan doelen op het gebied van persoonlijke- of talentontwikkeling.
- En verder: Mogelijkheden bieden voor participatie van de meiden zelf bij vormgeven en uitvoeren van de activiteiten, creëren van een veilige en prettige locatie of plek in de locatie.

Lokaal beleid kan de positie van het meidenwerk versterken of belemmeren. Wordt in een gemeente prioriteit gegeven aan overlastbestrijding dan is het voor organisaties minder makkelijk om een structureel sterke positie voor het meidenwerk te realiseren. Is door de gemeente in het beleid vastgelegd dat meiden voldoende aandacht moeten krijgen in het jongerenwerk, dan geeft dit het meidenwerk vanzelfsprekend een sterkere positie. Dit hoeft niet te betekenen dat er aparte budgetten voor het meidenwerk worden gereserveerd. Aparte projectsubsidies voor meidenwerk zijn kwetsbaarder dan heldere opdrachten en resultaatafspraken over de aandacht voor meiden.

Bovenstaande laat onverlet dat het jongerenwerk zelf ook het meidenwerk op de kaart moet zetten en houden. Het onderzoek heeft duidelijk gemaakt dat het meidenwerk een weinig zichtbare subcategorie van het jongerenwerk is.

De redenen om ook een goed aanbod voor meiden te hebben, de opbrengsten van het meidenwerk, en de kwaliteit van (methodisch) werken, zijn belangrijke thema's voor het jongerenwerk om onder de aandacht van gemeenten en partners te brengen.

De situatie in Duitsland laat zien dat een wettelijk kader waarbij vanuit emancipatiedoelstellingen aandacht voor meidenwerk voorgeschreven wordt, tot een hoog bereik onder meiden heeft geleid en goede continuïteit van het meidenwerk. In Nederland kennen we zo'n wettelijk kader niet. Gemeenten kunnen zich echter wel beroepen op de doelen van het landelijk emancipatiebeleid en deze betrekken bij de formulering van hun jeugdbeleid. Positief jeugdbeleid is gericht op het versterken van optimale ontwikkelkansen voor alle kinderen en jeugdigen. Door dit als uitgangspunt te nemen, wordt automatisch de aandacht gericht op brede en diverse doelgroepen, waaronder meiden.

Van de ervaringen in Duitsland kan ook geleerd worden als het gaat om de inhoudelijke aanpak. Extra interessant in dat opzicht is de aanpak waarbij wordt gekozen voor thematisch en seksebewust werken. Afhankelijk van het thema is het aanbod gericht op gemengde groepen, op jongens of op meisjes. Er wordt goed aangesloten bij de ontwikkelingsfasen van jongens en meisjes en het aanbod voor jongens is ook gericht op kwetsbare jongens.

Aanbevelingen

We formuleren op basis van het onderzoek een aantal aanbevelingen voor landelijke en lokale overheid en organisaties voor jeugd- en jongerenwerk:

- Gemeenten kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan het bevorderen van optimale ontwikkelkansen voor alle jeugdigen door het voeren van positief jeugdbeleid. Dit impliceert betrokkenheid van alle relevante jeugdpartners waaronder het jongerenwerk en evenredige aandacht voor meiden.
- Optimale ontwikkelkansen van meiden vraagt om emancipatiebeleid. Hoewel er geen wettelijk kader is voor emancipatiebeleid op lokaal niveau, kunnen gemeenten het landelijk beleid als uitgangspunt nemen en verbinden met doelstellingen in het lokaal jeugd- en welzijnsbeleid.
- De positie van het meidenwerk kan worden versterkt wanneer gemeenten een duidelijke opdracht aan het jongerenwerk geven om meiden te bereiken, mogelijk ook gericht op specifieke aandachtsgroepen.
- Het algemeen jongerenwerk en het meidenwerk zijn erbij gebaat wanneer gemeenten het jongerenwerk duidelijk positioneren in het jeugdbeleid en ten opzichte van andere partners in het jeugdveld.
- Organisaties voor jongerenwerk moeten beter zichtbaar maken wat het doel, de opbrengsten en de kwaliteit van het werken met meiden zijn. Dit verstevigt hun positie als gesprekspartner van gemeenten en andere organisaties in het jeugdveld. Methodisch werken kan daarbij behulpzaam zijn.
- Organisaties voor jongerenwerk dienen zich de vraag te stellen welke aanpassingen mogelijk en nodig zijn om met het gemengde aanbod meiden in evenredige mate te bereiken.
- Organisaties voor jongerenwerk kunnen beter aansluiten bij de behoefte van meiden door te zorgen voor een divers en voor meiden aantrekkelijk aanbod (een goede mix van nuttig en leuk) en een veilige omgeving.
- Bij het creëren van een veilige plek kan naar aparte locaties worden gekeken of aanbod in bijvoorbeeld wijkcentra, maar ook aandacht voor het gedrag van jongens is van belang.
- Houdt er rekening mee dat werken met meiden meer investering in het leggen van contact en kweken van vertrouwen vraagt.
- Zet vrouwelijke jongerenwerkers niet alleen in bij het specifieke meidenwerk. Juist in het gemengde jongerenwerk aanbod kunnen ze bijdragen aan het over een drempel halen van meisjes.
- Door thematisch te werken kan een divers aanbod ontwikkeld worden met gemengde activiteiten, en activiteiten specifiek voor jongens of voor meisjes.
- Bekijk mogelijkheden om meisjes te bereiken via school, of bijvoorbeeld de bibliotheek. Ook het organiseren van moeder-dochter activiteiten kan bijdragen aan een hoger bereik onder meiden.

Bijlage 1: Good practices

Meidenwil is wet in Almelo

Scoop Almelo is een brede welzijnsorganisatie in Almelo die het professioneel jongerenwerk uitvoert. Binnen het jongerenwerk wordt veel aandacht besteed aan het betrekken van meiden bij activiteiten. Zo biedt Scoop meideninlopen, educatieve trajecten speciaal gericht op meiden en is er speciaal voor jonge moeders het zogeheten jonge moederwerk.

Er is voor aparte meidenactiviteiten gekozen, omdat niet alle meiden die Scoop graag zou willen bereiken via het reguliere jongerenwerk worden bereikt. Het gaat dan bijvoorbeeld om allochtone meiden, jonge moeders en meisjes die kwetsbaar zijn. De aanwezigheid van jongens wordt door deze meisjes of hun ouders als bedreigend ervaren. Sommige onderwerpen kunnen sowieso beter aangekaart worden wanneer er geen jongens bij zijn. Daarnaast zijn er bepaalde groepen meiden die baat hebben bij specifieke educatieve trajecten gericht op weerbaarheid. Soms geven actuele zaken die spelen in de gemeente aanleiding voor een bepaalde activiteit voor de doelgroep meisjes. Een goed voorbeeld hiervan is de aanwezigheid van loverboys in Almelo, zo'n twee jaar gelden. Dit heeft er toe geleid dat Scoop een educatief traject rond dit thema is gestart. De meiden (26 in totaal) hebben een voorlichtingsfilm gemaakt rond het onderwerp, die nog steeds op scholen gebruikt wordt.

Scoop vindt meidenwerk belangrijk en draagt dat ook uit naar de gemeente, die dit goed oppakt. Dit zorgt er voor dat Scoop een kwalitatief goed programma voor meisjes kan neerzetten.

Activiteitsaanbod

Scoop biedt specifiek voor meisjes de volgende activiteiten aan:

- 1) Meidenclubs die laagdrempelig zijn en bedoeld om het vertrouwen tussen de werkers en de meisjes op te bouwen. De doelgroep is 10 tot en met 15 jarige meisjes.
- 2) Educatieve trajecten die inspelen op een behoefte en signalen vanuit de wijken. De doelgroep ligt tussen de 10 en 24 jaar, afhankelijk van het traject.
- 3) Jonge moederwerk: er zijn behoorlijk wat jonge moeders in Almelo die ondersteuning kunnen gebruiken. Het jonge moederwerk is er voor zwangere meisjes en moeders tot 23 jaar die problemen hebben op 1 of meerdere leefgebieden.

De drie hierboven genoemde activiteiten verschillen erg van elkaar; ook de doelen van de afzonderlijke activiteiten zijn verschillend: Het doel van de meidenclubs is voornamelijk ontmoeting en recreatie. Van de educatieve trajecten is het doel naast educatie, ook preventie en aanpak van problemen, empowerment, (maatschappelijke) participatie, emancipatie en het aanleren van competenties. Voor de jonge moedergroep is het doel als volgt omschreven: 'de zwangere of jonge moeder is in staat haar moederrol goed te vervullen, haar dagelijks leven te leiden en zichzelf te ontwikkelen en zij kan sociaal en economisch zelfstandig functioneren in de maatschappij.'

Resultaten

Als gekeken wordt naar het bereiken van meisjes, kan gezegd worden dat binnen het aantal voor meidenwerk beschikbare uren, veel meiden worden bereikt. Soms zijn er zelfs wachtlijsten voor bepaalde activiteiten.

Ter indicatie: in het *Jaarverslag 2009* worden onderstaande cijfers gepresenteerd met betrekking tot het meidenwerk:

- De zes meidenclubs bereiken samen ongeveer 109 meiden per week.
- De meidendag werd in 2009 bezocht door 170 meiden.
- Jaarlijks worden er met het jonge moederwerk minimaal 30 individuele trajectbegeleidingen uitgevoerd. Dit jaar (2010) zijn er zelfs 40 (aanstaande) moeders die deelnemen.

Inspelen op vraag van de meisjes en actieve participatie

Eén van de belangrijkste succesfactoren is dat rekening wordt gehouden met de behoefte van de meisjes zelf. Bij de inlopen wordt bij het bedenken van de activiteiten gekeken wat de meisjes willen doen qua activiteit, wat er speelt waarover ze graag meer willen weten of waarover ze het graag willen hebben met elkaar en de meidenwerkster. De educatieve trajecten spelen ook in op de behoefte van de meisjes, al gaat het vaak wel om een meer onderliggende behoefte die niet altijd uit de meisjes zelf komt (bijvoorbeeld het Loverboy traject; gemeente heeft onderwerp gekozen). De invulling van de trajecten gebeurt geheel in de lijn van de gebruikte methodieken Edutainment en Levensecht Leren, in overleg met de meisjes. Zo hebben de meisjes zelf gekozen voor het maken van een voorlichtingsfilm.

Jonge moederwerk groot succes

Het jonge moederwerk is een groot succes in Almelo. De Twentsche Courant Tubantia besteedde op 14 september 2010 uitgebreid aandacht aan het jonge moederwerk van Scoop. In het artikel wordt aangegeven dat zwangere meisjes door huisartsen, het consultatiebureau, familie en vrienden steeds vaker worden doorverwezen naar het jonge moederwerk van Scoop. De werksters geven aan dat de grote toeloop vooral te danken is aan het laagdrempelige karakter van het werk. Dit komt onder andere doordat de brede welzijnsstichting goed bekend is en de inlopmogelijkheid binnen het jonge moederwerk. Een keer per week is er een inloopochtend in wijkcentrum Eninver waar de meisjes ook steun hebben aan elkaar. Het jonge moederwerk bestaat zowel uit bijeenkomsten met thema's die voor aanstaande en jonge moeders nuttig zijn als uit individuele trajecten die maximaal 18 maanden kunnen duren. De begeleiding is in handen van twee vrouwelijke werkers.

Het weekprogramma staat van tevoren vast. De meisjes participeren niet in de vormgeving van het weekprogramma. Uiteraard worden de individuele trajecten wel samen met de meisjes opgesteld. De te bereiken doelen worden samen met de jonge moeder vastgesteld. Het gaat om de leefgebieden: relaties en sociale contacten; verzorging, opvoeding en opvang van de kinderen, het runnen van de huishouding, lichamelijke en psychische gezondheid, werk en scholing, vrijetijdsbesteding en huisvesting. Het jonge moederwerk werkt toe naar een planmatige manier van werken. De situatie van de moeder wordt geanalyseerd, en daarop wordt een samenhangende aanpak van de problemen geformuleerd. Er wordt samen met de moeder een trajectplan opgesteld volgens het 8 fasen model (aanmeld-, intake-, opbouw-, analyse-, plannings-, uitvoerings- en evaluatiefase).

Organisatie: Scoop Almelo

Gemeente: Almelo

Doelgroepen:

- **meidenclubs: meisjes** 10 tot en met 15 jaar, brede doelgroep;
- **educatieve trajecten:** kwetsbare meiden tussen 10 tot 24 jaar;
- **jonge moedergroep:** jonge moeders tussen 15 tot en met 23 jaar, met problemen op een of meer leefgebieden.

Locatie: alle activiteiten vinden plaats vanuit de wijkcentra van het welzijnswerk.

Voor meer informatie: Rita Berendsen, teamleider kinderwerk bij Scoop.

Email: r.berendsen@scoopwelzijn.nl

Girls Talk Amerfoort

Doelgroep en succesfactoren

Stichting Welzijn Amersfoort (SWA) heeft een breed aanbod van activiteiten voor meiden. Een van die activiteiten is Girls Talk dat wordt uitgevoerd op een school voor voortgezet onderwijs (VMBO).

Er is voor aparte meidenactiviteiten gekozen, omdat meiden behoefte hebben aan eigen tijd en ruimte. Dit komt voort uit:

- Een laag gevoel van emotionele veiligheid omdat relaties met vriendinnen, jongens, ouders in beweging zijn;
- Een zoektocht naar eigen wensen en grenzen in relaties met betrekking tot fysieke omgang en sociale interactie.

De methode Girls Talk is ontwikkeld door de Rutgers Nisso Groep. SWA heeft voor deze methodiek gekozen, omdat deze goed aansluit op de eigen belevingswereld van meiden met betrekking tot seksualiteit en relaties. Het doel van Girls Talk is bevordering van seksuele gezondheid en seksuele empowerment bij meiden. Doelgroep zijn alle meisjes van 12 tot en met 17 jaar op de scholen waar het wordt uitgevoerd. De methodiek is geschikt voor alle onderwijsniveaus.

Op dit moment wordt Girls Talk op een school voor voortgezet onderwijs aangeboden aan VMBO groepen. SWA is in gesprek met drie andere scholen om ook daar te starten met het programma.

De jongerenwerkers constateren dat zij regelmatig verrast worden door de openheid waarmee de meiden over hun persoonlijke zorgen en ervaringen praten. Voor allochtone meiden geldt nog sterker “dat alles over tafel kan met vrouwen onder elkaar”. Voor alle meiden geldt dat het ‘onder elkaar zijn’ een voorwaarde is voor uitwisseling op persoonlijk niveau.

Het aanbieden van zowel Girls Talk als een naschools aanbod in de schoolsetting, wordt als een doorslaggevende succesfactor gezien. Voor ouders maakt het deel uit van het schoolaanbod en daardoor is er geen drempel voor de meiden om deel te nemen. Het bereik is optimaal omdat de Girls Talk-bijeenkomsten worden aangeboden tijdens de lessen Maatschappijleer.

Doordat het aanbod door twee (vrouwelijke) SWA-medewerkers wordt uitgevoerd, is er een goede doorstroming naar de activiteiten voor meiden op het Jongeren centrum en in het naschools aanbod. De aanwezigheid van de werksters op de school zorgt voor een goede PR. Tevens wordt via Girls Talk impliciet gewerkt aan het opbouwen van een vertrouwensband tussen de meiden en de werksters. Beide medewerkers zijn al lang in dienst en kennen veel meiden en hun ouders. De ouders zijn geen doelgroep op zich. Toch doen de medewerkers altijd moeite om even contact te maken als zij ouders op straat tegenkomen, omdat vertrouwen van de ouders belangrijk is voor het mogen meedoen van de meiden.

Het activiteitenaanbod

SWA biedt voor meiden de volgende activiteiten aan:

- Girls INC: Meideninloop en Meidengroep;
- Dansgroep;
- Meidendisco's (Girls just wanna have fun);
- Pyamaparty's;
- Workshops;
- Voorlichting;
- Mijn Uitstraling;
- Individuele Begeleiding;
- Girls Talk.

Girls Talk is een seksespecifiek groepsounselingsprogramma. In 8 wekelijkse bijeenkomsten van anderhalf tot twee uur worden thema's behandeld rondom onder andere partnerkeuze, seksuele communicatie, veilig vrijen, wensen en grenzen, seksueel geweld, en seksueel plezier. Gewerkt wordt met een diversiteit aan methodieken, onder andere een kennisquiz, creatieve opdrachten, fysieke oefeningen, rollenspel, groepsdiscussies en audiovisueel materiaal.

Overigens bestaat er voor jongens het programma 'Boys Talk'. Dit wordt ook door SWA aangeboden, maar is korter dan voor de meiden. Het uitvoeren van beide programma's op dezelfde school is belangrijk, "omdat niet alleen meiden moeten emanciperen". Beide programma's versterken elkaar.

De opbouw van de bijeenkomsten

Stapsgewijs en gefaseerd wordt het thema seksualiteit en relaties verkend. Er wordt vanaf het begin van de bijeenkomsten veel aandacht besteed aan veiligheid en vertrouwen. Hiertoe worden tijdens de eerste bijeenkomst groepsregels vastgesteld en afspraken gemaakt met de deelnemers.

De counselors zien erop toe dat deze afspraken worden nageleefd. Ook de deelnemers zelf krijgen een rol in het bewaken van eigen grenzen en het respect tonen voor de ervaringen en opvattingen van andere deelnemers. Aan het begin van het programma worden vooral oefeningen aangereikt op niveau van feiten en kennis over seksuele gezondheid van jongeren en meisjes in het bijzonder. Geleidelijk wordt een overstap gemaakt naar opinievorming en betrokkenheid bij de eigen seksuele gezondheid. Hierbij worden oefeningen aangereikt waar meiden een mening leren vormen of stelling nemen ten aanzien van situaties over seksuele gezondheid en seksuele risico's en concrete vaardigheden leren (stellingenspel, groepsdiscussies, video-observaties, oefenen met condoom). Eigen cognities, waarden, normen en opvattingen komen hierbij uitgebreid aan bod.

Naarmate het programma vordert komen de persoonlijke seksuele ervaringen meer aan bod en wordt gewerkt aan attitudevorming en interactieve vaardigheden (groepsgesprek, stem- en lichaams oefeningen, simulatieoefeningen, rollenspel). Deze opbouw geeft deelnemers de mogelijkheid meer vertrouwd te raken met elkaar en intieme, prettige en minder prettige ervaringen uit te wisselen.

Tijdens de bijeenkomsten komen achtereenvolgens de volgende onderwerpen aan de orde:

- Bijeenkomst 1 Kennismaking met de groep en het onderwerp seksualiteit en relaties;
- Bijeenkomst 2 Verkenning van eigen waarden, normen over seksualiteit en relaties;
- Bijeenkomst 3 Verkenning van positieve ervaringen en prettige contacten;
- Bijeenkomst 4 Verkenning van eigen grenzen en weerbaarheid;
- Bijeenkomst 5 Anticonceptie en risico's van onveilig vrijen;
- Bijeenkomst 6 Praten over veilige seks en condoomgebruik;
- Bijeenkomst 7 Omgaan met risicovolle situaties;
- Bijeenkomst 8 Zelf initiatief nemen en regie krijgen in relaties/evaluatie van het programma.

Protocol / handleiding

Er is een uitgebreid draaiboek beschikbaar voor counselors en jeugd- en jongerenwerkers. In het draaiboek wordt een beschrijving gegeven van de achtergrond van het programma, de aanleiding, doelstelling, inhoud van het programma en beoogde doelgroep. Daarnaast is per bijeenkomst de doelstelling, de introductie op het thema, de werkvormen, ondersteunende materialen en een tijdsindicatie beschreven. Bij elk programmaonderdeel worden methodische en didactische noties beschreven voor de groepsbegeleiders. Dit zijn aanwijzingen als hoe de werkvorm geïntroduceerd kan worden, welke groepsprocessen en rol kunnen spelen en hoe hierop geanticipeerd kan worden, specifieke aanwijzingen voor specifieke groepen zoals meisjes die nog weinig seksueel actief zijn, tienermoeders. Voor de deelnemers zijn er per programmaonderdeel werkbladen ontwikkeld die tijdens de bijeenkomst gebruikt kunnen worden.

Draagvlak bij de professionals

Binnen SWA wordt het meidenwerk zonder meer als belangrijk gezien. Veel jongerenwerk dreigt gezien te worden als 'jongenswerk' vanwege overlastpreventie. Zeker de 'gewone meiden' in deze leeftijdsgroep dreigen uit het zicht te raken.

Organisatie: Stichting Welzijn Amersfoort / SWA

Gemeente: Amersfoort

Doelgroep: Alle meiden van 12 tot en met 17 jaar

Locatie: Scholen voor voortgezet onderwijs

Voor meer informatie: Linda Blokpoel, jongerenwerker bij SWA.

Email: l.blokpoel@welzijnamersfoort.nl

Zie ook: <http://www.rutgersnissogroep.nl/>

SuperWoman in de Baarsjes

In stadsdeel Amsterdam West, wijk de Baarsjes, voert Stichting the Mall (onderdeel van Youth for Christ Nederland) het programma SuperWoman uit. Dit is een duidelijk voorbeeld van een methodiek voor meidenwerk. Binnen jongerencentrum The Mall de Baarsjes wordt de zogenaamde MeidenMall aangeboden: een meideninloop waar de ene week gewerkt wordt met het SuperWoman programma en de andere week een activiteit op het programma staat.

In de Baarsjes is voor aparte meidenactiviteiten gekozen, omdat met het algemeen jongerenwerk te weinig meisjes werden bereikt. Met name de open inloop heeft een hoog 'hanggehalte' en is daardoor niet voor alle jongeren aantrekkelijk, met name niet voor meisjes. Het stadsdeel wil graag meer deelname van meiden in het jongerenwerk en stelt dat: "het belangrijk is dat er een veilige en besloten plaats is waar meiden ongestoord en met elkaar kunnen sporten en bewegen".

De SuperWoman methodiek is ontwikkeld door Youth for Christ, maar overdraagbaar naar andere organisaties. Volgens de betrokkenen in de Baarsjes is SuperWoman een goed onderbouwd en uitgewerkt programma wat houvast en ondersteuning biedt aan de werkers. SuperWoman werkt vanuit de gedachte dat verschillen tussen jongens en meisjes tijdens de puberteit verschillende methodes vereisen, om ze te helpen om te gaan met veranderingen tijdens de adolescentie. Door groepen te vormen met alleen meiden is het mogelijk om het aanbod volledig af te stemmen op de behoeften van meiden. Ook de meisjes vinden het programma, omdat het kwalitatief goed is en er veel aandacht voor de meisjes is binnen het programma.

Doelgroep en doelstelling

Het programma SuperWoman is bedoeld voor meisjes van 12 tot 17 jaar; in de Baarsjes is de MeidenMall gericht op 11 tot 14 jarige meisjes. Het niveau van de meisjes is het laagste niveau VMBO en LWOO (leerwagondersteunend onderwijs). Dit, en de jonge leeftijd van de meisjes, brengt met zich mee dat het programma op sommige punten wat aangepast wordt aan de doelgroep, zodat zij de 'lesstof' goed begrijpen. Er zijn op dit moment ongeveer 12 meisjes die deelnemen aan de MeidenMall. Daarvan zijn er per keer ongeveer 8 aanwezig.

De hoofddoelstellingen van SuperWoman zijn:

- 1) De meiden kunnen voor zichzelf (en hun gezin) zorgen op lichamelijk, psychisch, sociaal en geestelijk gebied;
- 2) De meiden kennen hun talenten en kwaliteiten, weten deze in te zetten in de maatschappij en leren anderen dit ook te doen.

Het programma van SuperWoman

SuperWoman kent twee jaargangen. De programmaserie bevat de volgende thema's: zelfbeeld; sociale omgeving; kwaliteiten, kansen en mogelijkheden; jij in de maatschappij; lichamelijkeheid en seksualiteit. Ieder thema bevat een twee- tot drietal programma's waarin verschillende aspecten van het thema worden belicht. In een programma is er een divers aanbod van verwerkingsvormen. Een programma neemt ongeveer twee uur in beslag. Een meidenavond kent een vast opbouw: *get ready* (inloop, energizer, starter), *@work* (verdieping van het onderwerp; op creatieve manieren aan de slag met het thema), *move out* (re:flect, kick out), *evaluatie* (het verloop van de avond wordt besproken).

De essentiële rol van de meidenwerkster

In de vorige jaargang van SuperWoman groeide de groep deelnemers van 5 naar 12 meiden. Daarnaast komen meer meiden vanuit SuperWoman nu ook naar de gemengde activiteiten. Via die meisjes komen ook weer andere meisjes. Er is op individueel niveau vaak al tijdens de activiteiten vooruitgang te zien bij de meisjes, bijvoorbeeld omdat ze actief meedoen terwijl ze erg verlegen zijn of dat ze de aangeboden stof goed begrijpen en toepassen op zichzelf.

Wat het programma SuperWoman verder tot een succes maakt, is dat het helder is en goed uitgewerkt. Hierdoor wordt een kwalitatief goed programma aangeboden aan de meisjes waarbij ook veel aandacht is voor de meisjes zelf. Het programma is hiermee zowel een succes voor de werkers die het uitvoeren als voor de meisjes die deelnemen.

Een goed programma alleen is echter niet voldoende om meisjes te bereiken; ook de werksters zelf hebben daarop een grote invloed. Het is belangrijk dat je 'echt' bent, dat je jezelf laat zien en dat je de voorbeeldfunctie die je hebt voor de meisjes serieus neemt. Daarnaast is het van groot belang consequent te zijn en een goede band op te bouwen met de meisjes: ga voor de meisjes. De persoonlijke benadering is ook van belang om meisjes te werven. De meidenwerkster in de Baarsjes zegt: 'Ik vraag vaak van meisjes meteen een 06 nummer als ik ze ontmoet, en dan stuur ik ze een SMS-je over ons aanbod'.

De relationele benadering die één van de succesfactoren is, brengt ook een aantal risico's met zich mee: de meidenwerker moet geen hulpverlener moet worden, moet waken voor overidentificatie en niet alleen maar geven.

Participatief werken

De meiden krijgen in SuperWoman verantwoordelijkheden en taken zodat zij zelf actief meedoen in de groep. Bijvoorbeeld als gastvrouw, mentor of vertrouwenspersoon in de groep. In de Baarsjes zijn met de meiden samen regels opgesteld. De ruimte in het nieuwe gebouw is samen met de meiden ingericht, ze hebben zelf spullen gekocht en gemaakt. Dit heeft er toe geleid dat er binnen de ruimte een knusse hoek is, waar de meiden relaxt zitten en zich thuis voelen. Op het SuperWoman programma zelf kunnen de meiden geen invloed uitoefenen. De tweewekelijkse inlopen worden wel vaak samen met de meiden ingevuld.

Organisatie: Stichting The Mall (YfC)

Gemeente: Amsterdam / Stadsdeel West (wijk de Baarsjes)

Locatie: jongerencentrum The Mall De Baarsjes

Doelgroep: meiden van 11 tot 14 van het VMBO (BBL) en LWOO

Voor meer informatie over het SuperWoman programma kan contact worden opgenomen met Elize Lam, projectmanager SuperWomen bij Youth for Christ. Email: elize.lam@yfc.nl.

Zie ook: www.themall.nl/activiteiten/superwoman

Stadsdeel Rotterdam Centrum en ‘zijn’ meiden

Stadsdeel Rotterdam Centrum heeft in 2009 de functie meidenwerker van 24 naar 32 uur uitgebreid. Hierdoor werd het mogelijk meer activiteiten voor een bredere doelgroep meisjes op te zetten. Een aanbod voor meiden van 14+ was er al, waaronder het zeer succesvolle Chica Radio voor meisjes vanaf ongeveer 15 jaar, zie kader. Het Stadsdeel heeft met de uitbreiding van het aantal uur ook aangegeven graag aanbod voor meisjes van 10+ te willen. De meidenwerkster van Stichting Jong is hierop samen met een werkster van Stichting Buurtwerk Centrum met de meideninloop Girls Only gestart.

Chica Radio

Chica Radio is in 2005 bedacht en (samen met een groep meiden) ontwikkeld door een meidenwerker van Stichting Jong Rotterdam. Chica Radio was vanaf januari 2006 in de ether bij de Rotterdamse zender MegastadFM. Later is Chica Radio verhuisd naar de radiozender FunX waar het programma vanaf 2007 wekelijks live wordt uitgezonden.

Bij Chica kan en zal alles besproken worden wat meiden aangaat; het geeft meiden een podium en ze kunnen praten waarover ze maar willen. De groep meiden bestaat uit ongeveer 10 meiden en iedere week presenteren 2 meiden en een DJ de show. De luisteraars hebben de mogelijkheid om te bellen en te reageren of vragen te stellen.

Chica Radio iedere zondag van 19:00 tot 21:00 te beluisteren op 91.8 FM of www.FunX.nl

Girls Only

Er is door Stichting Jong voor aparte meidenactiviteiten gekozen, omdat het Stadsdeel had aangegeven dat belangrijk te vinden. Ook was hier vraag naar vanuit de meisjes zelf en hun ouders. In eerste instantie was er alleen meidenwerk 14+. Daardoor was er een gat tussen het kinder- en jongerenwerk. Dat was één van de redenen om de meideninloop voor meiden van 10 tot en met 14 jaar op te zetten. De bedoeling van de meideninloop is dat er neven- en 'tussenactiviteiten' uit voort komen, waardoor het aanbod voor de doelgroep 10 tot en met 14 jaar vergroot wordt.

Doel en doelgroep

Girls Only is een wekelijkse meideninloop van zo'n 2 uur voor meisjes van 10 tot 14 jaar met als doel recreatie, educatie & voorlichting en het vergroten van het zelfbewustzijn. Angela geeft aan dat zij en Nathalie soms op een 'hulpverleningsmanier' bezig zijn, wat eigenlijk niet de bedoeling is. Een bijkomend voordeel van de activiteit voor deze leeftijdscategorie is dat de doelgroep al vroeg in beeld is van jongerenwerk.

Participatie

De activiteiten worden mede met de meisjes bepaald; er wordt vraaggericht gewerkt. In het begin van het seizoen bepalen de werkers echter zelf welke activiteiten worden aangeboden. Daarna wordt meer rekening gehouden met de vraag van de meisjes wanneer zij een duidelijke vraag hebben. Bij deze jonge meisjes is dat niet altijd het geval; veelal vinden ze alles wat door de werkers wordt bedacht leuk en vinden ze het moeilijk aan te geven wat ze missen of graag zouden willen doen.

Succesfactor: meidenwerk voorziet in behoefte aan georganiseerde activiteiten

Girls Only is in februari 2010 gestart met zo'n 20 meisjes. De opkomst wisselt van keer tot keer. Gedurende de weken zien de werkers verandering bij de meisjes zelf, in hun gedrag. Deze individuele resultaten worden echter niet geregistreerd.

Dat er zo veel meisjes bereikt worden, komt volgens de werkers doordat ouders weinig tijd hebben om leuke dingen te doen met hun kinderen. Hierdoor zijn de kinderen snel geneigd aan activiteiten van onder andere het jongerenwerk deel te nemen. Daarnaast gaan de meisjes vaak met een goed gevoel de deur uit, wat er voor zorgt dat ze zelf terug komen en ook andere meisjes mee nemen.

Organisatie: Stichting Jong

Gemeente: Rotterdam Centrum

Doelgroep: alle meiden van 10 tot en met 14 jaar

Locatie: wijkcentrum

Voor meer informatie kan contact worden opgenomen met Angela Borkent, jongerenwerker bij Stichting Jong. E-mail: angelaborkent@jongerenwerk.nl

Girls Only in Uden

Doelgroep en doelstelling

Stichting Compass heeft contact met zo'n 1.000 individuele meiden. Hoewel er geen specifieke methodiek wordt gehanteerd, wordt er in het meidenwerk wel methodisch gehandeld binnen door de beroepskracht bepaalde randvoorwaarden en kaders.

Compass organiseert zogeheten Girls Only-avonden. Die avonden hebben tot doel een vertrouwde plek bieden waar meiden:

- Elkaar kunnen ontmoeten; ook meisjes die van een andere school komen of in een andere wijk wonen;
- Hun vragen kunnen stellen en zorgen kunnen delen;
- Nieuwe dingen leren of ervaringen opdoen die belangrijk zijn voor hun ontwikkeling.

Gemiddeld zijn er zo'n 30 meiden per bijeenkomst. Het gaat om een min of meer vaste groep. Voor Compass is een ijkpunt voor succes dat er diversiteit is naar sociale afkomst, leeftijd en school. Dat wordt redelijk goed gehaald. Vanuit één wijk met laag economische bevolking komen weinig meiden. Er gaat gestart worden met een aanbod in die wijk zelf voor dezelfde leeftijdsgroep meiden, zodat de drempel lager is.

Activiteitsaanbod

De Girls Only-avonden vinden plaats in jeugdcentrum De Pul in het centrum van Uden. De ruimte bestaat uit twee cafégedeelten en een grote zaal met podium.

De zalen zijn onderling verbonden met schuifdeuren. Omdat het de uitstraling heeft van een jongerencafé, is het een 'stoere ruimte' voor deze leeftijdsgroep. Er treden regelmatig lokaal of landelijk bekende popgroepen op in de grote zaal dus het voelt voor de meiden wel als een serieuze locatie. Voor sommige ouders is het misschien wel ietsje te stoer gezien de leeftijd van hun basisschooldochter.

Op de Girls Only-avonden is steeds een aanbod met verschillende onderdelen. Deze zijn informatief, ontspannend of recreatief. Door gedurende de avond te rouleren, kan iedereen optimaal gebruik maken van het aanbod. Meiden zijn niet verplicht om aan de activiteit deel te nemen, gewoon chillen kan ook.

Naast de Girls Only-avonden wordt ook jaarlijks een 'Moeder & Dochter-avond' georganiseerd. Zo ontstaat er vertrouwen tussen de groepsleiding (naast beroepskrachten ook bestaande uit vrijwilligers) en de moeders. Er worden onderwerpen gekozen die voor zowel moeders als dochters interessant is, bijvoorbeeld gezond koken.

Participatief werken

Participatie door de meiden is van groot belang bij de Girls Only-avonden:

- De meiden hebben inspraak in het programma. Er wordt nadrukkelijk gevraagd naar hun interesses;
- De huisregels zijn in samenspraak met de meiden opgesteld;
- De meiden worden aangesproken op hun onderling gedrag en hun zorg voor de omgeving: "samen verantwoordelijk voor de sfeer en ieders welbevinden";
- Er is een 'brievenbus' waar meiden anoniem hun vragen in kunnen doen. Dat kan gaan over dingen die tijdens de bijeenkomsten gebeuren (bijvoorbeeld pesten) maar ook over hun thuissituatie of hun eigen ontwikkeling. De leiding beantwoordt de vragen en zowel vraag als antwoord komt in een map die voor iedereen ter inzage ligt. Zo nodig worden vragen veralgemeniseerd. Op die manier geven meiden zelf sturing aan informatie voor en over henzelf.

Er ligt geen specifieke methodiek aan de avonden ten grondslag. Het methodische zit in de manier waarop de PR wordt uitgezet, de keuze voor programmaonderdelen en de manier waarop de avond verloopt zoals afspraken over halen en brengen en huisregels. Ook de gedachte dat er zowel sprake moet zijn van recreatieve en ontspannende als informatieve en vormende activiteiten, is een vorm van methodisch, doelgericht werken.

Meiden hebben behoefte aan een eigen plek

Er is door Compass voor aparte meidenactiviteiten gekozen, omdat er in Uden een plaats moet zijn waar meiden even 'onder elkaar' kunnen zijn. Juist voor deze jonge leeftijdsgroep (10 tot en met 16 jaar) die nog niet uitgaat, is een eigen ontmoetingsplek belangrijk. Het is een vrije tijdsaanbod van het jeugdwerkzorgwerk en geen vorm van tieneropvang of buitenschoolse opvang.

Het meidenwerk heeft een belangrijke meerwaarde ten opzichte van vrijetijdsvoorzieningen in sportverenigingen of andere clubs. Het verschil met clubs of sportverenigingen is dat de meiden zelf meer inbreng hebben op het programma en dat ze altijd vrij zijn om mee te doen met bepaalde onderdelen, wel of niet aanwezig te zijn of eerder naar huis te gaan.

Enkele uitspraken van de meiden:

“Juist leuk dat het alleen voor meisjes is. Als hier ook jongens zouden komen, zou ik er niets aan vinden”.

“Hier kunnen we meidendingen doen. Jongens vinden dit stom of saai.”

“Op school en bij de sportclub moet je steeds luisteren en opletten. Hier kan je gewoon lol hebben en kletsen.”

“Eigenlijk mag ik 's avonds nergens heen. Maar nu ga ik samen met mijn vriendin en dan mag het wel. Haar moeder brengt ons, en mijn vader haalt ons om 21 uur weer op. Lekker laat in bed!”

Succesfactoren

De Girls Only- avonden zijn een succes omdat het concept goed aansluit bij de groep meiden die er qua leeftijd een beetje 'tussenin vallen'. Het is stoer om naar een jeugdcentrum te gaan waar op andere momenten hun oudere broer of zus of ander familielid komt. De Pul is bekend in Uden en omgeving, onder andere vanwege optredens van bands. De meiden maken dus met hun activiteiten al een beetje deel uit van de 'jongerenwereld', wat heel anders aanvoelt dan naschoolse opvang of een sportclub. Toch voelt het veilig omdat iedereen wordt gebracht en gehaald door ouders; de ouders komen ook binnen dus ze weten en zien wat er gebeurt. Ook heeft het een positieve impact dat de PR via school wordt geregeld. Alhoewel de scholen niets te maken hebben met de activiteiten, suggereert het toch alsof school er mee instemt. (“Ze krijgen steeds briefjes op school over wat er hier te doen is. Dat zou een school toch niet doen als er hier rare dingen gebeuren”, aldus één van de ouders)

Voor veel meiden is het ook de eerste kennismaking met een aanbod uit het jeugdwerkzorgwerk. Na het strak georganiseerde aanbod van onderwijs, kinderopvang en verenigingsleven, wordt er hier naar hun wensen gevraagd en is de omgang veel vrijer en lossier. Het spreekt deze leeftijdsgroep aan dat een toffe jonge begeleidster met hen over allerlei (onbekende en spannende) onderwerpen praat en hen veel ruimte geeft voor hun twijfels, aarzelingen en bedenkingen op allerlei gebied. Er mag en kan al van alles op de Girls Only-avonden, maar er moet eigenlijk nog heel weinig!

Organisatie: Stichting Compass Uden

Gemeente: Uden

Doelgroep: alle meiden van 10 tot en met 16 jaar

Locatie: jongerencentrum, tevens poppodium

Voor meer informatie kan contact worden opgenomen met Eelke Wijdeven, jongerenwerker van stichting Compass. E-mail: EelkeWijdeven@compass-uden.nl

Internationales Mädchenzentrum Gladbeck in Nordrhein-Westfalen

Doelgroep en doelstelling

Het meidencentrum bestaat sinds 1984 als educatief intercultureel project. Het meidencentrum, een faciliteit dat wordt beheerd door ESW (*Evangelische schülerarbeit in Westfalen*), ligt in de wijk Brauck waar een hoog percentage van de inwoners allochtoon is. Het *Internationales Mädchenzentrum* werkt met zowel autochtone als allochtone jongerenwerkers en trekt meiden met een islamitische en christelijke achtergrond. Er is veel contact met de ouders. Het meidencentrum is één van de weinige openbare ruimten waar de meiden samenkomen en vrij zijn om zich te kunnen ontwikkelen en hun identiteit te versterken. Dialoog is het uitgangspunt van dit meidencentrum. Dit concept komt uit de jaren '70/ '80. Er is toen voor gekozen omdat meiden veel nadelen ondervonden door bijvoorbeeld genderdiscriminatie. In het begin was de genderfocus niet bewust. Inmiddels heeft het meidencentrum ontdekt dat gender een relevante categorie is en dat er een verschil zit in jongerenwerk met jongens en meiden. Meiden hebben onderling meer moed om dingen met elkaar te bespreken. Maar ook de activiteiten die worden aangeboden zijn speciaal voor de meiden zoals sport, creativiteit en kooklessen.

Het meidencentrum richt zich ook op de ontwikkeling van de moeders omdat zij belangrijk zijn in het leven van de meiden. Het doel hiervan is om een duurzame ontwikkeling van meiden te bevorderen en de vrouwen te ondersteunen in hun eigen gemeenschap zodat zij als goed rolmodel voor de meiden kunnen fungeren. Per week komen 35 meiden van 6 tot 11 jaar oud en 25 meiden in de leeftijd van 12 tot 16 jaar. 70% van de meiden komen uit migrantenfamilies, maar zij zijn allen in Duitsland geboren. Veel meiden hebben een Turkse achtergrond, maar er komen steeds meer meiden met andere nationaliteiten.

Van de moeders die in het meidencentrum komen zijn 90% Turkse vrouwen in de leeftijd van 25-58 jaar. Alle vrouwen zijn getrouwd, geen van de vrouwen is gescheiden en twee vrouwen zijn weduwe. De meeste vrouwen zijn geboren in Turkije en kwamen op volwassen leeftijd naar Duitsland. Alle vrouwen zijn langer dan 10 jaar in Duitsland. Ook degene die in Duitsland geboren zijn hebben vaak een Turks paspoort. Alle vrouwen spreken Turks en Duits en sommige Koerdisch. De vaardigheden in de Duitse taal worden door de vrouwen zelf als middelmatig geassocieerd.

Hoe worden de meiden bereikt?

Het meidencentrum publiceert alle activiteiten die worden aangeboden in de lokale pers door middel van flyers en evenementen. Het programma wordt elk half jaar afgedrukt met een oplage van 1.000 exemplaren en deze worden huis-aan-huis, op scholen en binnen instellingen uitgedeeld. Daarnaast heeft het meidencentrum een eigen website: www.mzgladbeck.de. Leerkrachten van scholen wordt gevraagd om de folders ook speciaal aan de allochtone meiden uit te delen. Maar deze meiden motiveren elkaar ook om mee te gaan naar het meidencentrum.

De vrouwen die in het meidencentrum komen worden ook via de folders bereikt of komen met hun dochter mee.

Professionaliteit en kwaliteit

De meeste medewerkers hebben gestudeerd, onder andere pedagogiek, psychologie of maatschappelijk werk. Daarnaast worden vakmensen uitgenodigd om trainingen te geven op het gebied van een bepaald thema zoals agressie tussen de meiden. Daarnaast komen mensen van *Gender Nordrhein-Westfalen* (zie uitwerking *Mischen is possible*) meer vertellen over ontwikkelingen in het meidenwerk. Ook zijn er medewerkers die tijdens het werk nog meer gerichte opleiding volgen.

De kwaliteit wordt bewaakt door:

- Een multicultureel en multidisciplinair team met één fulltime medewerker en zes parttime medewerkers;
- Maandelijkse teamvergadering om op de doelstellingen en activiteiten te reflecteren en eventueel aan te passen;
- Toezicht door het management;
- Beoordeling van de conceptuele ontwikkeling met externen;

- Maandelijks educatieve conferenties in Berchum;
- Netwerken en deelname aan conferenties;
- Reflectie en kennis-/ervaringsuitwisseling met andere meiden- en vrouwencentra in Nordrhein-Westfalen;
- Advies door professionals over intercultureel werk met meiden in Gelsenkirchen.

Financiën

Het meidencentrum wordt gefinancierd door de gemeente en het ministerie. Op dit moment is het meidencentrum ook bezig om via de EU gefinancierd te worden. Het meidencentrum heeft regelmatig contact met de lokale beleidsmakers.

Het aanbod

Onderwerpen	Doelgroepen	Aanbod
Intercultureel vrouwenwerk	Meisjes	Voor meisjes: - huiswerkbegeleiding - leesontwikkeling - sport en dans - gezonde voeding - creativiteit - theater - ondersteuning bij problemen - tienerpunt
Versterking van bestaande resources	Vrouwen	
Zelfbepaling en besluitvorming	Moeders	
Naschoolse ontwikkeling	Vrouwen en mannen uit dezelfde wijk	
Sociaal werk		
Coöperatie en netwerken		Voor vrouwen: - kringgesprekken gericht op ontwikkeling, integratie en het uitwisselen van ervaringen - moedercafé waar leerzame thema's besproken worden - naaicursus en sport
Gezondheidsbevordering		
Integratie en openstaan voor culturen		Gezamenlijke activiteiten voor mannen en vrouwen: - interreligieuze en interculturele gesprekken

Lezen en luisteren

Op maandag tussen 15.00 uur -16.00 uur wordt er samen voorgelezen. Het doel is om een eigen audioboek te creëren. De meisjes oefenen vloeiend voor te lezen en de verschillende rollen te vertolken. Aan het eind wordt alles opgenomen en op een CD gebrand. Dit krijgen de meisjes mee als cadeau waardoor het leesplezier wordt gestimuleerd.

Huiswerkbegeleiding

Van maandag tot donderdag is er de gelegenheid voor de meisjes om begeleid te worden bij het maken van huiswerk. In een groep worden de opgaven opgelost. De meisjes leren hierdoor zelfstandig te werken en anderen te helpen. De begeleiders helpen de meisjes bij het concentreren en het oplossen van problemen door specifieke oefeningen.

Spelen

Elke maandag tussen 16.00 uur -17.00 uur worden verschillende spellen aangeboden aan de meisjes. In het voorjaar en de zomer wordt van buiten gespeeld, in de herfst en de winter binnen. De verschillende spellen zijn niet alleen op lichamelijke beweging gericht maar ook ter bevordering van het leren en het accepteren van regels.

Meidengroep

In rust wordt er met elkaar over verschillende onderwerpen gesproken. Er wordt gepraat over de onderwerpen die de meisjes op dat moment interesseert en bezighoudt.

Koken

Elke woensdag tussen 15.00 uur -16.00 uur wordt er met de meisjes gekookt. De meisjes leren wat gezond eten is, welke groenten er zijn en welke vitamines ze bevatten. Het eten wordt aan het eind van de dag gezamenlijk opgegeten waardoor de meisjes ook leren het eten met elkaar te delen.

Tiener-punt

Dit aanbod is gericht op meisjes van 12 tot 17 jaar. Activiteiten zijn onder andere gericht op creativiteit en muziek maar er worden ook uitstapjes gemaakt. De meisjes hebben hier zelf inspraak in, het meisjes-centrum biedt de faciliteiten aan.

Opbrengsten en resultaten

De taalontwikkeling van de meiden speelt een belangrijke rol omdat een hoog percentage van de bezoekers van het jongeren centrum van allochtone afkomst is. Elke dag wordt 1 uur besteed aan huiswerkbegeleiding omdat dit vanuit huis uit minder gebeurt doordat de ouders de Duitse taal niet voldoende kennen. Daarnaast leren de meiden met elkaar om te gaan, en met de verschillende culturen.

Het doel van het meidencentrum is om verschillende culturen te bereiken. Hierin lijken ze te slagen al worden vooral allochtone meisjes bereikt. De meidenwerksters gaan sensitief om met de cultuurverschillen en proberen door de activiteiten die zij aanbieden ook verschillende culturen te motiveren om te komen.

Het toenemende aantal verschillende nationaliteiten in het meidencentrum levert echter ook conflicten tussen de meiden op. Zo hebben de meiden wel eens vooroordelen over een andere cultuur. Daarnaast is een terugkerend probleem de financiering van het meidencentrum. Na 25 jaar bestaan moeten zij nog steeds 'vechten' om geld.

Organisatie: Internationales Mädchenzentrum Gladbeck Nordrhein-Westfalen

Land/ stad: Duitsland/ Gladbeck

Gesproken met: Esther Montzka en Ute Bröker

Voor meer informatie: www.mzgladbeck.de

Gender Parcours “Mischen is possible”

De *FUMA Fachstelle Gender Nordrhein-Westfalen* is een ondersteuningsorganisatie voor jongerenwerkers en hun instellingen. De organisatie richt zich vooral op beroepskrachten, maar ook op de vrijwilligers in het open jongeren werk (*Offene Jugendarbeit*) en de *Freie Träger* (onder andere belangen- en vrijwilligersorganisaties) Het doel van *FUMA* is de implementatie van genderstrategieën en seksebewust werken in alle delen van het jeugd- en jongerenwerk. Niet alleen richting meiden, maar ook voor jongens in bijvoorbeeld culturele settings. De middelen die de organisatie hierbij gebruikt zijn advies en ondersteuning via workshops, seminars, schriftelijk materiaal, beleidswerk en lobby.

Nog steeds komt genderdiscriminatie voor bij meiden en jongens. Structurele discriminatie treft meiden en vrouwen vaak nog sterker, maar ook mannen en jongens worden in hun ontwikkeling door tegenstrijdige rolverwachtingen beperkt. De *‘Kinder- und Jugendförderungsgesetz’* (overkoepelende Duitse wetgeving voor het jeugdbeleid) stelt dat het thema *‘soziales geschlecht’* moet worden aangepakt. Centrale opgaven hierbij zijn de diversiteit aan rollen en het herstellen van gelijke kansen voor mannen en jongens en vrouwen en meiden. Het bevorderen van de samenwerking tussen jeugdinstanties is een belangrijk uitgangspunt van de *FUMA*. Hieronder wordt één van de projecten die in het jongerenwerk wordt aangeboden *‘mischen is possible’* nader besproken:

Doelgroep en doelstelling

Het project *‘mischen is possible’* legt de focus op de inhoud van de activiteiten in plaats van op het doelgroepgericht of gescheiden werken met meiden en jongens. Seksebewust werken wordt binnen dit project gedaan door de dialoog tussen beide seksen te stimuleren.

Meiden en jongens worden door middel van beelden, cijfers en feiten geconfronteerd met de sociale werkelijkheid van de relatie tussen de seksen in Duitsland.

Het doel van de cursus is de verwachtingen van vrouwelijkheid en mannelijkheid te toetsen en denkprocessen in te leiden, om meiden en jongens bewust te maken van de diversiteit van hun ontwikkelingsmogelijkheden.

De cursus is ontworpen voor meiden en jongens van 14 tot 16 jaar. Op deze leeftijd zijn de jongeren al geconfronteerd met bepaalde rolverwachtingen maar belangrijke beslissingen en plannen voor de toekomst liggen nog voor hen. De cursus is geschikt voor groepen van circa 20 tot 30 meisjes en jongens. Bij voorkeur bestaan de groepen uit ongeveer evenveel jongens als meiden. De cursus is geschikt om te gebruiken in het jongerenwerk of op school.

Het aanbod

De gender cursus wordt omschreven als een tocht door de jungle van gevoelens en bewustzijn. Meiden en jongens worden - soms gescheiden, soms samen – gestimuleerd om zich met beelden en vooroordelen en met eigen verwachtingen en overtuigingen van anderen bezig te houden. Door middel van spel, vragen, films en activiteiten kunnen ze ervaren en bediscussiëren hoe zij zichzelf zien en waarnemen. Deze speelse methode maakt het onderwerp interessant en makkelijk toegankelijk.

De cursus wordt door twee opgeleide beroepskrachten (één man en één vrouw) begeleid.

Zij begeleiden de jongens en meiden in de individuele onderdelen. Het parcours bestaat uit drie onderdelen met elk meerdere modules. De duur van de cursus met drie onderdelen wordt op anderhalf uur geschat.

Activiteiten:

Deel 1

- Module 1: Binnenkomst en korte kennismaking met de hele groep, vervolgens de module Gender-Quiz of de module Videofilm.
- Module 2a: Gender-Quiz: Thematisering van feiten en achtergronden van de sociale werkelijkheid van de relaties tussen de seksen in Duitsland.
- Module 2b: Videofilm: Een film met interviews onder meisjes en jongens over hun ideeën over vrouwelijkheid en mannelijkheid.

Deel 2

De groepen worden gescheiden in één meisjes- en één jongensgroep. Beide groepen volgen gescheiden de onderstaande 3 modules:

- Module 3: Tentoonstelling: Ontwerp een tentoonstelling over de individuele wensen en behoeften in relatie met de externe verwachtingen over meisjes en jongens.
- Module 4: Rolmodellen: Het omgaan met mentale beelden van bepaalde professionele en persoonlijke situaties.
- Module 5: Meisjes- en Jongens-Videoclips: Verhalen van meisjes en jongens over hun veranderingen in de puberteit en hun eerste ervaringen met relaties.

Deel 3

Afsluiting met de hele groep.

- Module 6: De informatie uit deel 2 wordt aan elkaar getoond.
- Module 7: Wensen voor de toekomst voor de eigen en de andere sekse.

Organisatie: FUMA Fachstelle Gender Nordrhein-Westfalen

Land/ stad: Duitsland/ Gladbeck

Gesproken met: Cécilia Debbing

Voor meer informatie: www.gendernrw.de

Bijlage 2: Literatuurlijst

- Ansätze in der pädagogischen Arbeit mit Mädchen und Jungen in der Jugendhilfe“ (Berliner Leitlinien).* Berlin: nach § 78 Soziales Gesetz Buch VIII „Geschlechterdifferenzierte Arbeit mit Mädchen und Jungen in der Jugendhilfe“. - Die „Berliner Leitlinien“ wurden vom Landesjugendhilfeausschuss in seiner 31. Sitzung am 8. Dezember 2004 verabschiedet.
- Ausgabe 2004 Nr. 37 vom 20.10.2004 Seite 567 bis 578
- Bakker, P.P., S. van Oenen en M. Valkestijn (2002). *Welzijn, Onderwijs en de brede school: activiteiten met jongeren.* Utrecht : NIZW, Expertisecentrum Brede School
- Batsleer, J. en B. Davies (eds.) (2010) *What is Youth Work? : empowering youth and community work practice.* Exeter: Learning Matters.
- Bundes Arbeitsgemeinschaft Mädchenpolitik e.V (2009). *10 Jahre Gleichberechtigung für Mädchen und junge Frauen! : Aktuelle Handlungsempfehlungen auf dem Weg zur Umsetzung van Geschlechtergerechtigkeit : Kurzfassung und Langfassung.* Berlin: Bundes Arbeitsgemeinschaft Mädchenpolitik e.V.
- Bundesministerium des Innern, (2009) *Richtlinien über die Gewährung von Zuschüssen und Leistungen zur Förderung der Kinder- und Jugendhilfe durch den Kinder- und Jugendplan des Bundes (KJP).* Berlin, Gemeinsames Ministerialblatt
- Conservatives, *Building a big society : not government.* 2010
- Dam, C. van en N. Zwikker. (2008). *Jongerenwerker.* Utrecht MOVISIE
- Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (2010). *Over chillen en participeren.* Visie Jongeren en Vrije Tijd 2009-2012. Utrecht: gemeente Utrecht
- Ewijk, H. van (1992). *Methodiek in het jeugdwerk.* Derde herziene druk. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum
- Frank, M. en H. Paulides (2009) *We doen het zelf! Talenthouse. Methodiekbeschrijving van het jongerenwerk in IJsselmonde.* Rotterdam: Deelgemeente IJsselmonde
- Gemeente Rotterdam, Jeugd Onderwijs en Samenleving (2009) *Klassewerkers! Plan voor vakbekwaam Rotterdams Jongerenwerk.* Rotterdam: JOS
- Geschlechterbewusste Mädchen- und Jungenarbeit und Berliner Fachrunde Jungenarbeit
- Ginkel, F. van, R. Veenbaas, J. Noorda. Redactie: W. Fabri (2006). *Jongerenwerk. Stand van Zaken en Perspectief.* Utrecht: NIZW Jeugd
- Griensven, R. van (2004) *Jongerenwerkers in Nederland. Een verkenning van werkervaringen en personeelsverloop.* Den Haag/Leiden: SGBO/Universiteit Leiden
- Hazekamp, J.H., A. Leenders, M. Valkestijn en D. Verwer. (1994). *Sociaal-cultureel jeugdwerk. Stand van zaken en perspectieven.* Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn
- Jong, W. de, K. Geertjes, A. de Rijk, L. Schreven, S. Keuzenkamp, J. Dagevos en F. Bucx (2010). *Diversiteit in het jeugdbeleid. Nulmeting.* Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek

- Könnecke B. und D. Schüttler (2009) *Mädchen und Jungen fördern durch die Einrichtung der „Berliner Fachstelle Geschlechterbewusste Mädchen- und Jungenarbeit“*. Berlin: Berliner Fachstelle
- Kooijman, H. (2005). *Een groep apart? : jongerenwerk en etniciteit*. Utrecht: NIZW Jeugd. Amsterdam: SWP.
- Landesarbeitsgemeinschaft (LAG) (Dezember 2004) „*Leitlinien zur Verankerung der geschlechterbewussten*
- Me & society, bureau voor diversiteitmanagement. (2010). *Keuze of cultuur?: inzicht in de leefwereld en empowering van allochtone meiden*. Rotterdam: Me & Society, bureau voor diversiteitmanagement.
- Ministerie voor Jeugd en Gezin (2007). *Alle kansen voor alle kinderen*. Programma jeugd en gezin 2007-2011. Den Haag: Ministerie voor Jeugd en Gezin.
- Ministerie voor Jeugd en Gezin (2009) *Onze jeugd van tegenwoordig. Over de leefwereld en leefstijl van jongeren*. Den Haag: Ministerie voor jeugd en gezin.
- Ministerium für Inneres und Kommunales des Landes Nordrhein-Westfalen (2004). *Drittes Gesetz zur Ausführung des Kinder- und Jugendhilfegesetzes; Gesetz zur Förderung der Jugendarbeit, der Jugendsozialarbeit und des erzieherischen Kinder- und Jugendschutzes - Kinder- und Jugendförderungsgesetz - (3. AG-KJHG - KJFöG)*. Gesetz- und Verordnungsblatt (GV. NRW.)
- National Youth Agency (2009). *Framework and Assessment for Integrated Youth Services*. Leicester, UK: National Youth Agency. Gevonden op <http://www.nya.org.uk/integrated-services-for-young-people>
- National Youth Agency: Leicester, UK. *website*. 2010. Gevonden op <http://www.nya.org.uk/>
- Nederlands Jeugdinstituut (2009). *De kracht van jongeren - Diversiteit in jeugdbeleid*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut
- Nikken, P (2007). *Jongeren, media en seksualiteit. Hoe media-interesses en -gebruik samenhangen met fantasieën, opvattingen en gedrag*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut
- Noorda, J. (2009). *De staat van professioneel jeugd- en jongerenwerk in Nederland anno 2009*. Utrecht: MOgroep Welzijn en Maatschappelijke Dienstverlening
- NRW: *Mädchenpolitische Forderungen zur Landtagswahl.2010*
- Oberon (2009). *Brede scholen in Nederland Jaarbericht 2009*. Utrecht: Oberon.
- Oenen, S, van en Y. van Westering (2010) *Een solide basis voor positief jeugdbeleid. Visiedocument 1.0*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut
- Oenen, S, van en M. Valkestijn, (2003) *Welzijn in de brede school. Partners voor levensleer leren*. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn
- Research by the Children’s Workforce Development Council (CWDC) and the Children’s Workforce Network, *A Picture Worth Millions: state of the young people’s workforce*. January 2010
- Schmidt, H. (in druk) *Erwachsenenbildung und Pädagogik der frühen Kindheit* . Dortmund: Technische Universität Dortmund.
- Senatsverwaltung für Bildung, Jugend und Sport (2005). *Bildung für Berlin: Jugendfreizeitstätten in Berlin / Jugendarbeit*. Berlin: Senatsverwaltung für Bildung, Jugend und Sport.

- Sociaal Cultureel Planbureau (2009) *Emancipatiemonitor 2008*. Den Haag: SCP
- Spence, J. & R. Gilchrist. (2009). *Working with Young girls and women : a broken history in Drawing on the past. Studies on the history of community and youth work*. Speech held at the Girlswork conference of UK Youth, London: November 2009
- Stadsdeel Westerpark (2009). *Nota herijking jongerenwerk Stadsdeel Amsterdam Westerpark*
- Stedelijk Jongerenwerk Amsterdam (2010). *Amsterdams Meidenwerk samen sterk*. Amsterdam: Stedelijk Jongerenwerk Amsterdam
- Tremel, I und W. Cornelißen (2007). *Mädchen und junge Frauen in Deutschland : Lebenssituationen – Problembereiche – Maßnahmen*. München, Deutsches Jugendinstitut e.V.
- Valkestijn, M. (1988): *Verslag studiereis Engeland meidenwerk*. Utrecht: WTA, Werkontwikkeling, Training en Advies.
- Valkestijn, M. en S. van Oenen (2002) *Talent in actie. Opbrengsten landelijk experiment verlengde schooldag*. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn
- Valkestijn, M. i.s.m. de visitatiecommissie jongerenwerk Utrecht. (2009). *Jongerenwerk verbindt. Rapport visitatie jongerenwerk Utrecht*. Utrecht: Gemeente Utrecht
- Veenbaas, R. J. Noorda (1990). *Jongerenwerk op het platteland*. Assen: van Gorcum

Bijlage 3: Overzicht deelnemers van de twee focusgroepen

Focusgroep 15 juli 2010

Aanwezigen

Jaap Noorda	Noorda en Co
Dirk Scherpenisse	Gemeente Rotterdam – Jeugd, Onderwijs en Samenleving
Mariken Smit	Portes
Janneke Uitterhoeve	Gemeente Amsterdam – Stadsdeel West
Krista Vos	DOCK
Marc Wiese	Gemeente Pijnacker-Nootdorp
Mireille Gemmeke	Nederlands Jeugdinstituut
Pink Hilverdink	Nederlands Jeugdinstituut
Annelies Hoogenes	Nederlands Jeugdinstituut

Focusgroep 23 september 2010

Aanwezigen

Elize Lam	Youth for Christ
Annemarie Minkels	Divers - Den Bosch
Marlies Molenaar	Divers - Den Bosch
Jaap Noorda	Noorda en Co
Matthijs Riemens	Gemeente Utrecht
Anke Turksma	Welzijn Eindhoven / Dynamo
Janneke Uitterhoeve	Gemeente Amsterdam – Stadsdeel West
Krista Vos	DOCK Amsterdam
Mireille Gemmeke	Nederlands Jeugdinstituut
Annelies Hoogenes	Nederlands Jeugdinstituut

Bijlage 4: Overzicht respondenten telefonische interviews

Onderstaand de organisaties die hun medewerking hebben verleend aan het onderzoek door deel te nemen aan een telefonisch interview. In totaal zijn er 20 mensen geïnterviewd van 20 verschillende organisaties.

Organisatie	Geïnterviewde	Functie geïnterviewde
Alifa Welzijn / De Mast	Karin de Jager-van Seters	Projectmanager De Mast
Clup Welzijn Purmerend	De heer Jan Theo Vogel	Manager jongerenwerk
De Meerpaal	Claudia Goedvree	Jongerenwerkster
Factor G	Ilse van Dalen	(Interim) directeur / bestuurder
Miks Welzijnsorganisatie Skarsterlan	Pieter Miedema	Jongerenwerker + clusterorganisator (Brede Scholen)
Scoop Welzijn	Rita Berendsen	Teamleider kinderwerk en opvoedingsondersteuning (meidenwerk valt binnen deze functie)
Sinne Welzijn	Enna de Haan	Teamleider jeugd- en jongerenwerk
Stedelijk Jeugd- en Jongerenwerk Midden-Holland / Pijnacker	Brenda de Wit	Jongerenwerker
Stedelijk Jongerenwerk Amsterdam (SJA)	Fatima Bourri	Projectleider Meidenplaza
Stichting Arkelstad	Paulien Passen	Jongerenwerker
Stichting Compass	Eelke Wijdeven	Jongerenwerker
Stichting de Twern	Linda van de Griendt	Jongerenwerkster
Stichting Jongerenwerk Den Ham	Jan Leendert van de Voet	Voorzitter en penningmeester van de stichting
Stichting Pharos	Esther Duinker	Algemeen jongerenwerker
Stichting Rijnstad	Pauline Westerveld	Jongerenwerker
Stichting Welzijn Amersfoort (SWA)	Niko Haasnoot	Functioneel leidinggevende van de ambulante jongerenwerkers
Stichting Welzijnswerk Hoogeveen	Fanneke Sybesma	Jeugd- en jongerenwerker
Stichting Welzijn Veere	Annetta Poppe	Jongerenwerker
Trajekt	Ingrid van Ommen	Jongerenwerker
Welwonen – Jongeren centrum Cayen	Judith Sanstra	Ambulant jongerenwerker

Bijlage 5: Contacten in Engeland en Duitsland

Contacten in Engeland

Bron voor Informatie en contacten	Prof. Dr. Howard Williamson	Prof European Youth Policies Glamorgan University
Bron voor informatie en contacten	Prof. Dr. Graeme Tiffany	Glasgow University Philosophy in youth- and community work
Contacten	Ms. Pauline Grace	Newman University College Lecturer
Informatie en contacten	Fiona Blacke	Director National Youth Agency
Bron en kort interview	Bethia McNeil	NYA Policy Manager
Interview	Carola Adams	UK Youth Research and Development Manager
Source / Interview	Ruth Gilchrist	UK Youth Organizer girls work conferences
Informatie en contacten in Third Sector	Susanne Raupprich	Executive Director National Council for Voluntary Youth Services
<i>Interview – 2e fase</i> <i>Bronnen</i>	Dr. Ms Jean Spence BA (Hons) Social Science Researcher on girls work, former girls worker	Durham University, MA Equal Opportunities Lecturer in the School of Applied Social Sciences
<i>Source / interview</i> <i>2e fase</i> <i>Gesproken in Glasgow</i>	Dr. Janet Batsleer	Manchester Metropolitan University Lecturer / Head of Youth- and Community Work Co-author What is Youth Work
<i>Gesproken in Glasgow</i>	Tania de St Croix	Elevate girls work Journal of Youth Studies Co-author What is Youth Work
<i>Gesproken in Glasgow</i>	Ali Hanbury	Public Health worker Manchester Co-author What is Youth Work

Contacten in Duitsland

Bron voor contact	Hans Georg Wicke	IJAB / NA YiA Germany
Bron voor contacten	Reinhard Schwalbach	IJAB / Eurodesk Germany
Interview	Dr. Angela Icken, programmamanager	Bundesministerium, afdeling gelijke kansen, unit jongens en mannen emancipatie
Bron voor informatie	Susanne Kilzing	European Knowledge Centre Correspondent Germany
Bron voor contacten in informatie	Christina Heinke	Deutsches Jugend Institut, landelijk onderzoeksinstituut jeugdsector Duitsland
Contacten	Dr. Reinhild Schäfer	Hochschule RheinMain, Wiesbaden
Interview	Sandra Hildebrandt	Senatsverwaltung für Bildung, Wissenschaft und Forschung, Land Berlin
Interview	Cäcilia Debbing	FUMA e.V. - Fachstelle Gender NordRhein Westalen
Informatie en contacten – evt. Interview 2e fase	Frau Kuhne	Bundesarbeitsgemeinschaft Mädchenpolitik e.V.
Interview en onderzoek	Dipl.-soz.-Päd. Holger Schmidt	Technische Universität Dortmund
Interview en schriftelijk materiaal	Esther Montzka en Ute Bröker	Internationales Mädchenzentrum Gladbeck Nordrhein-Westfalen

